ШТОТЫДНЁВАЯ ГАЗЕТА ДЛЯ СУАЙЧЫННІКАЎ
ЗА МЕЖАМІ БАЦЬКАЎШЧЫНЫ

Голас Радзімы

№ 38 (2492)

19 верасня 1996 г.

Выдаецца з 1955 г. Цана 1000 рублёў.

НАРОДУ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Паважаныя грамадзяне!
Дарагія суайчыннікі!

Больш як два гады Рэспубліка Беларусь жыве паводле Канстытуцыі дзяржавы, прынятай Вярхоўным Саветам 12-га склікання. У адпаведнасці з гэтай Канстытуцыяй у 1994 годзе выбраны Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь — кіраўнік дзяржавы. У цэлым новы Асноўны Закон нашай краіны дазволіў дынамічна фарміраваць беларускую дзяржаўнасць, умацаваць стабільнасць у грамадстве і стварыць перадумовы выхаду з сацыяльна-эканамічнага крызісу.

Аднак рэальнае ажыццяўленне канстытуцыйных нормаў, звязаных з прынцыпамі падзелу ўлады і парытэту іх адказнасці перад народам паказала не толькі іх недасканаласць, але і сур'ёзныя супярэчнасці, якія на працягу двух гадоў не аслаблялі, а павялічвалі палітычную напружанасць у грамадстве.

Канстытуцыйныя палажэнні аб функцыянаванні асноўных інстытутаў дзяржаўнай улады, па якіх Еўрапейская камісія "Па дэмакратыі праз права" Савета Еўропы 14 лістапада 1995 года дала крытычную ацэнку, стварылі неабгрунтаваныя ўмовы саперніцтва галін улады па прычыне самой улады ў дзяржаве.

У якасці ініцыятараў гэтага працэсу, вельмі небяспечнага для ўмацавання згоды ў грамадстве і аб'яднання ўсіх сіл у імя выхаду рэспублікі з крызісу, выступілі некаторыя палітычныя партыі, асобныя збанкрутаваныя палітычныя лідэры і, на жаль, частка дэпутатаў Вярхоўнага Савета. Прынцып "чым горш, тым лепш" стаў асноўным у іх палітыцы, накіраванай на развал дзяржавы і ўлады. Я такой палітыкі, як Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь — кіраўнік дзяржавы, які прысягнуў на вернае служэнне народу, не прымаю і дапусціць не маю права. Бо захаванне міру на нашай шматпакутнай зямлі з'яўляецца галоўнай задачай.

Узарваць яго, як бы каму ні хацелася, я не дазволю.

Выхад з існуючага становішча бачу толькі ў адным — у рэалізацыі свайго канстытуцыйнага права напрамую звярнуцца да народа з праектам новай рэдакцыі Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, якая выносіцца на ўсенародны рэферэндум 7 лістапада 1996 года.

Публікацыя праекта новай рэдакцыі Канстытуцыі дапускае шырокі ўдзел усіх грамадзян Беларусі: ад рабочага, калгасніка, настаўніка, урача і да дэпутата, міністра і Прэзідэнта — у яго абмеркаванні.

Гэтым мы абавязаны аднавіць канстытуцыйныя правы і гарантыі грамадзян удзельнічаць у палітычным і сацыяльным жыцці рэспублікі, таму што ні ў кога не можа быць паўнамоцтваў іх забараніць.

Кожная думка, дзелавая прапанова, зацікаўлены роздум будуць акумуліравацца спецыяльнай камісіяй і ўлічвацца пры распрацоўцы канчатковага варыянта, які будзе прапанаваны народу на Усебеларускім народным сходзе 19 кастрычніка гэтага года.

Мы ўсе разам, усім грамадствам павінны абдумаць, зразумець і прыняць душой і сэрцам асноўны збор нормаў, прынцыпаў і палажэнняў, па якіх павінна развівацца дзяржава, кожны чалавек асобна і народ Беларусі ў цэлым.

Толькі ў гэтым выпадку, пры гэтых умовах наша грамадства будзе адзіным, а ўсе структуры дзяржаўнай улады ў аднолькавай ступені адказнымі і падсправаздачнымі народу. Менавіта ў гэтым заключаецца аб'яднальная роля Канстытуцыі дзяржавы, якую разумее і за якую галасуе ўсё грамадства, якое добраахвотна вызначае шлях свайго развіцця.

Выношу на ваш суд, дарагія суайчыннікі, праект новай рэдакцыі Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь з надзеяй на разуменне важнасці забяспечыць росквіт нашай Радзімы, нашага агульнага дому — Беларусі.

Да вас, якія мяне выбралі, звяртаюся з адкрытай душой і чыстым сэрцам, паколькі толькі да народу лічу сваім абавязкам звярнуцца.

А.ЛУКАШЭНКА.

(Праект новай Канстытуцыі змешчаны на 3-й — 7-й стар.).

"ДАЖЫНКІ-96"

Беларусь справіла "Дажынкі". Свята прайшло на Століншчыне, дзе ў асобных гаспадарках быў сёлета сабраны рэкордны ўраджай.

(Заканчэнне фотарэпартажу на 8-й стар.).

ПРАЦАВАЦЬ КАНСТРУКТЫЎНА І ПРАДУКЦЫЙНА

Выступленне Старшыні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь С.Г.ШАРЭЦКАГА на другой сесіі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь 2 верасня 1996 года

Перад тым як пачнём разглядаць пытанні, я хацеў бы, паважаныя калегі, павіншаваць усіх вас з пачаткам работы другой сесіі Вярхоўнага Савета трынаццатага склікання і пажадаць вам моцнага здароўя і плённай працы на карысць нашай Радзімы. Разам з тым я хацеў бы сказаць і некалькі слоў.

Шаноўныя дэпутаты і прысутныя! Я думаю, кожны з нас добра разумее, што другая сесія Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь трынаццатага склікання пачынаецца ў вельмі адказны перыяд для нашай дзяржавы. Па-першае, у гэты перыяд павінен прайсці рэферэндум, які або прыме, або не прыме змяненні ў Канстытуцыі, а фактычна, калі ідзе размова аб змяненнях, прапанаваных Прэзідэнтам, дык гэта новую рэдакцыю Канстытуцыі.

Чаму я так кажу? Таму што апроч агульных сцвярджэнняў аб характары нашай дзяржавы і правах грамадзян у ёй усё новае: зусім іншая структура і правы Вярхоўнага Савета, зусім іншыя правы надаюцца Прэзідэнту, у іншым становішчы будзе судовая галіна ўлады, пракуратура, прадугледжаны зусім іншы парадак стварэння дзяржаўнага кантролю. І наогул з гэтай высокай трыбуны я хацеў бы звярнуцца і да дэпутатаў (прычым і да тых, хто падпісаў зварот, і да тых, хто не падпісаў яго), і да ўсіх рабочых, сялян, інтэлігенцыі: удумліва прачытайце тэкст Канстытуцыі, прапанаваны Прэзідэнтам, і паспрабуйце ўявіць сабе, якое грамадства будзе ў Беларусі, калі гэта Канстытуцыя будзе прынята на рэферэндуме і стане ажыццяўляцца, і што тады чакае наш народ, з якім так хочуць параіцца наконт новай Канстытуцыі.

У свеце ўжо былі прыклады такога грамадства, калі ўлада была ў аднаго чалавека. Дарэчы, такім чалавекам можа быць і чалавек хворы, псіхічна неўраўнаважаны, тым больш, што ў Законе аб Прэзідэнце нічога не гаворыцца аб тым, што кандыдат у прэзідэнты павінен даць даведку аб стане свайго здароўя. Невядома, колькі будзе дзейнічаць гэта Канстытуцыя, калі яна будзе прынята. Але ж пры ўсім тым згодна з Канстытуцыяй, якая дзейнічае зараз, мы павінны будзем у бліжэйшыя дні прызначыць дату рэферэндуму і ўключыць, калі ў гэтым ёсць патрэба, нейкія і свае пытанні. Напрыклад, чаму б не запытацца ў людзей, які ў іх погляд на тое, каб старшыні мясцовых выканаўчых улад выбіраліся самімі людзьмі?

Ці, напрыклад, такое. Калі прымаецца фактычна новая Канстытуцыя, дык чаму нанава не выбраць і Прэзідэнта, і Вярхоўны Савет?

(Заканчэнне на 8-й стар.).

Валерый ЦІХІНЯ,

СТАРШЫНЯ КАНСТЫТУЦЫЙНАГА СУДА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ, ДОКТАР ЮРЫДЫЧНЫХ НАВУК, ПРАФЕСАР

НЕЛЬГА ПУСКАЦЬ НАСУСТРАЧ ДВА ЦЯГНІКІ ПА АДНОЙ ЛІНІІ

НЕКАТОРЫЯ РАЗВАГІ З НАГОДЫ МАЮЧАГА АДБЫЦЦА РЭФАРМІРАВАННЯ КАНСТЫТУЦЫЙНАГА ЛАДУ Ў РЭСПУБЛІЦЫ

Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь унесена ў Вярхоўны Савет прапанова аб правядзенні рэферэндуму па змяненню і дапаўненню Канстытуцыі. У паведамленні прэс-цэнтра кіраўніка дзяржавы па гэтаму пытанню сказана, што цяперашняя Канстытуцыя прымалася ў "спешцы", "келейна", што ў многім вызначыла яе буйныя заганы і супярэчнасці.

Давайце разбяромся, ці так гэта на самай справе. Прынятая ў сакавіку 1994 года Вярхоўным Саветам у адпаведнасці з дэмакратычнай працэдурай, практыкуемай у многіх краінах свету, Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь стала пятай па ліку Канстытуцыяй нашай дзяржавы і першай Канстытуцыяй суверэннай Беларусі. Яе асноўнае адрозненне ад дзеючай раней Канстытуцыі 1978 года ў тым, што яна легалізавала пераход нашага грамадства ад каманднаадміністрацыйнай сістэмы ўлады да кіравання грамадствам пры дапамозе Закона. Упершыню ў гісторыі Беларусі на канстытуцыйным узроўні замацавана ідэя прававой дзяржавы.

Цяперашняя Канстытуцыя ўвабрала ў сябе ўсё лепшае, што было напрацавана тэорыяй і практыкай канстытуцыйнага будаўніцтва краін з устойлівымі дэмакратычнымі традыцыямі. Яна замацавала ў канкрэтных нормах шэраг агульнапрызнаных прынцыпаў міжнароднага права. Рэспубліка Беларусь абвешчана дэмакратычнай дзяржавай, у якой чалавек з'яўляецца вышэйшай каштоўнасцю грамадства, забеспячэнне правоў і свабод грамадзян ёсць вышэйшая мэта дзяржавы.

Дзеючая Канстытуцыя атрымала станоўчую ацэнку міжнародных экспертаў у галіне канстытуцыйнага права. Мы маем права ганарыцца сваёй Канстытуцыяй!

У сувязі з гэтым хачу спыніцца на адным з найбольш распаўсюджаных довадаў, прыведзеных у апошні час у друку, а менавіта робіцца спасылка на экспертнае заключэнне Еўрапейскай камісіі Савета Еўропы адносна раздзелаў Канстытуцыі, што датычацца паўнамоцтваў Прэзідэнта і Вярхоўнага Савета, у якіх быццам бы дапушчаны адхіленні ад прынцыпу падзелу ўладаў.

Па-першае, гэта заключэнне не камісіі, а аднаго эксперта -- Ганны Мілянковай. Па-другое, па гэтых жа пытаннях ёсць заключэнні іншага эксперта Еўрапейскай камісіі -- Кястутаса Лапінскаса, якое ўтрымлівае іншыя высновы. Па-трэцяе, заключэнні названых экспертаў атрыманы па просьбе Беларускага інстытута заканадаўства і дзяржаўнага будаўніцтва ў сувязі з разглядам у Канстытуцыйным судзе спраў аб адпаведнасці Канстытуцыі законаў аб Вярхоўным Савеце і аб Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь, дзе ў якасці эксперта выступаў дырэктар гэтага інстытута Антон Матусевіч. Так што заява Прэзідэнта, зробленая 15 жніўня гэтага года на сустрэчы з грамадскасцю горада Гродна і Гродзенскай вобласці аб атрыманні і ўтойванні Вярхоўным Саветам заключэння эксперта Ганны Мілянковай (таксама названае Прэзідэнтам як заключэнне Еўрапейскай камісіі), мякка кажучы, не адпавядае сапраўднасці. Але калі Прэзідэнта ў гэтым выпадку маглі падвесці прыдворныя юрысты, дык Мікалая Сянчышчава, які апублікаваў на старонках "Советской Белоруссии" за 21 жніўня 1996 года артыкул "Незалежныя заходнія эксперты лічаць цяперашнюю Канстытуцыю краіны даволі недасканалай", ніхто не падводзіў. Мяркуючы па зместу артыкула, яго аўтар асабіста азнаёміўся з заключэннямі абодвух экспертаў. І тым не менш, заключэнне Ганны Мілянковай пададзена ім як заключэнне не аднаго аўтара, а калектыву аўтараў. Спаслаўшыся на заключэнне Кястутаса Лапінскаса і працытаваўшы тую яго частку, дзе гаворыцца аб надзвычай шырокіх кантрольных паўнамоцтвах Вярхоўнага Савета, якія могуць разглядацца як умяшанне ў сферу выканаўчай улады, аўтар артыкула змаўчаў аб тым, што менавіта гэтую норму Закона аб Вярхоўным Савеце Канстытуцыйны суд прызнаў неканстытуцыйнай. Відаць, цяжка быць у ладах з аб'ектыўнасцю, калі пішаш на зададзеную тэму.

Нагадаю чытачам, што Канстытуцыйны суд, разгледзеўшы справы аб канстытуцыйнасці законаў аб Вярхоўным Савеце і аб Прэзідэнце, прызнаў не адпаведным Канстытуцыі шэраг іх нормаў, у тым ліку і тых, якія былі названы ў прапановах Прэзідэнта як нормы, што абмяжоўваюць яго прававы статус. Прымаючы рашэнні па гэтых справах, суд таксама ўлічыў і высновы названых экспертаў Еўрапейскай камісіі. Нават на прыкладах гэтых двух законаў, прынятых Вярхоўным Саветам, бачна, наколькі "абгрунтаваная" заява прэзідэнцкага боку аб тым, што "Канстытуцыйны суд з'яўляецца дадаткам Вярхоўнага Савета".

Што ж датычыцца "спешкі", "келейнасці" пры прыняцці Канстытуцыі, давайце прыгадаем хоць бы некаторыя факты з гісторыі яе падрыхтоўкі. За невялікім па аб'ёму законам стаіць вялізная, сапраўды тытанічная чатырохгадовая праца вялікай колькасці людзей -- спецыялістаў у галіне права, эканомікі, паліталогіі, іншых галін грамадскіх навук -- вучоных і практыкаў, дэпутатаў, членаў канстытуцыйнай камісіі і створаных пры ёй рабочых груп. У ходзе распрацоўкі праекта Канстытуцыі было падрыхтавана каля трох дзесяткаў яе варыянтаў. У друку публікаваліся тры праекты Канстытуцыі, што дазволіла правесці іх шырокае і грунтоўнае абмеркаванне, прааналізаваць і ўлічыць паступіўшыя заўвагі і прапановы. Гэта быў сапраўдны навуковы пошук лепшага (аптымальнага) варыянта Канстытуцыі. У архівах Вярхоўнага Савета захоўваюцца матэрыялы, у якіх змяшчаюцца тысячы водгукаў, рэцэнзій, паправак і прапаноў у праект Канстытуцыі, якія паступілі ад розных органаў улады, навуковых і навучальных устаноў, міжнародных арганізацый, прававых цэнтраў блізкага і далёкага замежжа, ад радавых грамадзян. Таму рознага роду разважанні аб недасканаласці, недастатковай падрыхтаванасці Канстытуцыі, а тым больш келейнасці пры яе прыняцці не вытрымліваюць крытыкі. Сама меней яны несур'ёзныя ці нават нядобрасумленныя. У той жа час ёсць усе падставы гаварыць аб келейнай падрыхтоўцы новай рэдакцыі Канстытуцыі. Якія вучоныя, спецыялісты ў галіне права і іншых галін ведаў у ёй удзельнічалі, нікому невядома. А краіна павінна ведаць сваіх "герояў". Як сказана ў Старым запавеце, "усё тайнае аднойчы стане яўным". І ўжо сапраўды парадоксам з'яўляецца тое, што ад гэтай работы аказаўся адхіленым Вярхоўны Савет, які з'яўляецца, па Канстытуцыі, вышэйшым прадстаўнічым і адзіным заканадаўчым органам рэспублікі. Цяжка ўявіць, што ўсё гэта адбываецца ў цэнтры Еўропы!

Ствараючы прынцыпова новую, цяпер дзеючую Канстытуцыю, яе аўтары зыходзілі з неабходнасці знайсці такую форму дзяржаўнасці, якая, улічваючы нацыянальныя асаблівасці Беларусі, яе гістарычнае мінулае і сённяшняе, была б здольна арганізаваць у краіне дэмакратычны працэс, які прытрымліваецца Закона, а не асабістых схільнасцей чарговага кіраўніка...

Ці азначае ўсё гэта, што наша Канстытуцыя юрыдычна бездакорная, дасканалая? Не, не азначае, таму што ідэальных канстытуцый у свеце не было і няма. Напрыклад, не ўсё так ужо гладка ў найстарэйшай канстытуцыі свету -- Канстытуцыі ЗША, якая перыядычна (нярэдка гэтыя перыяды складаюцца ў дзесяцігоддзі) дапаўняецца папраўкамі. Але яе ўжо звыш 200 гадоў не мяняюць! І ў гэтым мудрасць амерыканцаў, якія ставяцца з глыбокай павагай да свайго Асноўнага Закона.

Галоўнае для любой канстытуцыі, у тым ліку і для нашай -- яе стабільнасць. Таму, перш чым у яе ўрывацца, трэба ўсё старанна і шмат разоў узважыць і абдумаць. Бо не выпадкова прадугледжаны ўскладнены парадак унясення ў Канстытуцыю змяненняў і дапаўненняў.

Калі падыходзіць да пытання чыста фармальна, дык Прэзідэнт, уносячы ў Вярхоўны Савет прапанову аб правядзенні рэферэндуму па змяненню і дапаўненню Канстытуцыі, дзейнічаў у адпаведнасці з яе нормамі. Але ці трэба гэта рабіць цяпер? Думаю, што не. Мінула ўсяго два гады, як Аляксандр Лукашэнка, з'яўляючыся дэпутатам Вярхоўнага Савета і членам Канстытуцыйнай камісіі, галасаваў за прыняцце гэтай Канстытуцыі. Будучы выбраным у адпаведнасці з ёй Прэзідэнтам краіны, ён прысягаў на вернасць дзеючай Канстытуцыі: заявіў, што валодае царскімі паўнамоцтвамі.

Што такое два гады? Імгненне гісторыі. І за гэтае імгненне Канстытуцыя не паспела нават запрацаваць як след. Толькі пачаўся заканатворчы працэс па стварэнню на яе аснове новай заканадаўчай базы. Перш за ўсё, трэба прыняць усе законы, непасрэдна ўказаныя ў Канстытуцыі. Па-другое, трэба падрыхтаваць на аснове Канстытуцыі зусім новыя заканадаўчыя акты, што рэгулююць розныя грамадскія адносіны, якія спрыялі б станаўленню ў нашай краіне інстытутаў грамадзянскага грамадства. Напрыклад, дагэтуль у поўнай меры заканадаўча не ўрэгуляваны пытанні забеспячэння канстытуцыйных правоў і свабод грамадзян, не створана неабходнае прававое поле для эфектыўнай эканамічнай дзейнасці і правядзення мэтанакіраванай сацыяльнай палітыкі, для паўнакроўнага развіцця органаў мясцовага кіравання і самакіравання. Па-трэцяе, мы сёння не можам гаварыць пра эфектыўную работу Канстытуцыі яшчэ і таму, што многія яе палажэнні (што датычыцца перш за ўсё правоў і свабод грамадзян) не выконваюцца. Прыкладаў таму нямала. Так, пагалоскай стала пастаяннае парушэнне патрабаванняў артыкула 34 Канстытуцыі, які гарантуе правы грамадзян на атрыманне і распаўсюджванне поўнай, дакладнай і своечасовай інфармацыі аб дзейнасці дзяржаўных органаў, грамадскіх аб'яднанняў, аб палітычным, эканамічным і міжнародным жыцці. Далёка не ўсё добра ў нас таксама з забеспячэннем працоўных, сацыяльных і іншых правоў грамадзян.

Ці ж усё гэта не гаворыць аб тым, што вялізны патэнцыял, закладзены ў Канстытуцыі, застаецца як у заканадаўчым плане, так і ва ўмовах нашай рэчаіснасці ў значнай частцы незапатрабаваным і нерэалізаваным? У сувязі з гэтым спробу Вярхоўнага Савета распрацаваць механізм няўхільнасці дзеяння закона трэба не асуджаць, а вітаць. Мудры Тацый у свой час справядліва заўважыў, што "гібель дзяржавы пачынаецца з краху законаў". Нам у Беларусі трэба баяцца прававога Чарнобыля.

Што ж вымушае Прэзідэнта мяняць Канстытуцыю? Ці абгрунтаваныя яго прапановы? Што за імі стаіць? Разгледзім гэта на канкрэтных прыкладах. У інтэрв'ю "Народнай газеце" за 6 жніўня 1996 года Прэзідэнт заявіў, "што з-за шэрагу аб'ектыўных прычын і новая Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь, і многія законы ў нейкай ступені стрымліваюць стварэнне і наладжванне рыначнага механізма гаспадарання, рэалізацыю рэальнай палітыкі Прэзідэнта". Ці так гэта? Звернемся да артыкулаў Канстытуцыі, што датычацца сферы эканомікі. Артыкул 13 Канстытуцыі гаворыць, што "дзяржава прадастаўляе ўсім роўныя правы для ажыццяўлення гаспадарчай і іншай дзейнасці, акрамя забароненай законам, і гарантуе роўную абарону і роўныя ўмовы для развіцця ўсіх формаў уласнасці. Дзяржава ажыццяўляе рэгуляванне эканамічнай дзейнасці ў інтарэсах чалавека і грамадства. Законам могуць быць вызначаны аб'екты, якія знаходзяцца толькі ва ўласнасці дзяржавы, а таксама замацавана выключнае права дзяржавы на ажыццяўленне асноўных відаў дзейнасці". Як бачна са зместу гэтай канстытуцыйнай нормы, у ёй няма нічога, што магло б перашкаджаць стварэнню рыначнага механізма гаспадарання. Не перашкаджаюць гэтаму і нормы артыкула 44 Канстытуцыі, які гаворыць аб праве ўласнасці. Наогул у нас ёсць канстытуцыйная база для правядзення рэформаў, у тым ліку эканамічных. Трэба толькі ад слоў пераходзіць да справы, не займацца "гарбачоўшчынай".

Прэзідэнтам ставіцца пытанне аб стварэнні ў рэспубліцы двухпалатнага парламента, які складаўся б з палаты прадстаўнікоў і сената. Прэзідэнт павінен памятаць, што, яшчэ з'яўляючыся дэпутатам Вярхоўнага Савета XII склікання і членам Канстытуцыйнай камісіі, ён і іншыя члены гэтай камісіі ўсебакова прааналізавалі гэту ідэю і прыйшлі да высновы аб яе непрыдатнасці і непаўнацэннасці для нашай невялікай унітарнай дзяржавы. На карысць такой высновы таксама гавораць прыклады многіх малых еўрапейскіх (і не толькі еўрапейскіх) дзяржаў, якія цудоўна абыходзяцца аднапалатнымі парламентамі. Ці гэтым нам трэба выдзяляцца сярод іх? Можа, мы абыдземся без сваіх дамарослых сенатараў?

Не магу не паўтарыцца, рызыкуючы быць абвінавачаным у зацікаўленасці (але ў зацікаўленасці дзяржаўнай) з нагоды прапаноў Прэзідэнта аб рэфарміраванні Канстытуцыйнага суда. Яны вядомыя. Згодна з імі, суд фарміруецца Прэзідэнтам і Вярхоўным Саветам на парытэтных пачатках. Пры гэтым Прэзідэнт уносіць кандыдатуру яго старшыні, голас якога з'яўляецца рашаючым пры роўнай колькасці галасоў "за" і "супраць". Скарачаецца колькасць суб'ектаў, якія маюць права звароту ў суд. Адначасова суд пазбаўляецца права ўзбуджаць справы па ўласнай ініцыятыве. Працэдура прыняцця канчатковых рашэнняў суда аб адпаведнасці Канстытуцыі законаў і іншых нарматыўных актаў настолькі ўскладнена, што робіць даволі праблематычным наогул іх прыняцце.

І што ж пасля такога, з дазволу сказаць, рэфарміравання застаецца ад незалежнасці і аўтарытэту суда як органа канстытуцыйнага кантролю? Па сутнасці, нічога. Вось такі Канстытуцыйны суд сапраўды стане прыдаткам кіраўніка выканаўчай улады. І калі такое здарыцца, дык нават чорныя мантыі суддзяў не схаваюць аблічча "белай вароны" такога суда на фоне канстытуцыйных судоў Еўропы і свету. І наўрад ці такі "кішэнны" суд будзе карыстацца павагай у свеце.

Як старшыня суда адзначу, што ў Канстытуцыйнага суда Беларусі няма іншых інтарэсаў, акрамя інтарэсаў народа. Пра гэта сведчаць яго рашэнні, апублікаваныя ў друку. Чытайце іх.

Ёсць і іншыя аб'ектыўныя прычыны, па якіх не варта спяшацца з унясеннем змяненняў і дапаўненняў у Канстытуцыю. Нельга не ўлічваць арганічнай цэласнасці, унутранай збалансаванасці Канстытуцыі, узаемасувязі і ўзаемазалежнасці яе палажэнняў. Уварванне са змяненнямі і дапаўненнямі ў тыя ці іншыя яе раздзелы ці нормы непазбежна прывядзе да разбалансаванасці Асноўнага Закона. А гэта тоіць негатыўныя вынікі для нармальнага развіцця рэгулюемых Канстытуцыяй грамадскіх адносінаў і можа спрыяць стварэнню крызісных сітуацый у дзяржаве і грамадстве. Пра гэта, у прыватнасці, сведчыць сумны прыклад Расіі, дзе паток паправак, што ўносяцца ў яе Канстытуцыю, разбалансаваў яе настолькі, што яна перастала быць цэласным дакументам і кожны разумеў і тлумачыў яе па-свойму. Гэта разам з іншымі фактамі дэстабілізавала абстаноўку ў Расіі і ў канчатковым выніку прывяло да трагічных падзей 1993 года.

Памятаючы пра гэта, ці не лепш вучыцца на чужых памылках, чым самім іх паўтараць?

І яшчэ адно меркаванне. Сёння ў рэспубліцы ідзе працэс фарміравання новай беларускай дзяржаўнасці, закладваюцца асновы канстытуцыйнага ладу. Прыняты законы аб Вярхоўным Савеце, аб Прэзідэнце, аб Кабінеце міністраў, аб мясцовым кіраванні і самакіраванні, аб выбарах і шэраг іншых. Непрадуманае ўварванне ў гэты працэс можа толькі сур'ёзна дэфармаваць дзяржаўнае будаўніцтва.

Разам з тым, можна пагадзіцца з думкай Прэзідэнта аб неабходнасці "ўхілення няпэўнасці і недакладнасцей у тэксце Канстытуцыі, што датычацца прынцыпу падзелу ўладаў, стварэння эфектыўнага механізма іх узаемадзеяння...".

(Заканчэнне на 8-й стар.).

ПРАЕКТ

КАНСТЫТУЦЫЯ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

(СА ЗМЯНЕННЯМІ І ДАПАЎНЕННЯМІ)

Мы, народ Рэспублікі Беларусь (Беларусі),

зыходзячы з адказнасці за цяперашні стан і будучыню Беларусі,

усведамляючы сябе паўнапраўным суб'ектам сусветнага супольніцтва і пацвярджаючы сваю прыхільнасць да агульначалавечых каштоўнасцей,

грунтуючыся на сваім неад'емным праве на самавызначэнне,

абапіраючыся на шматвяковую гісторыю развіцця беларускай дзяржаўнасці,

імкнучыся зацвердзіць правы і свабоды кожнага грамадзяніна Рэспублікі Беларусь,

жадаючы забяспечыць грамадзянскую згоду, непахісныя ўстоі народаўладдзя і прававой дзяржавы,

прымаем гэтую Канстытуцыю -- Асноўны Закон Рэспублікі Беларусь.

РАЗДЗЕЛ І.

АСНОВЫ КАНСТЫТУЦЫЙНАГА ЛАДУ

Артыкул 1. Рэспубліка Беларусь -- унітарная дэмакратычная сацыяльная прававая дзяржава.

Рэспубліка Беларусь валодае вяршэнствам і паўнатой улады на сваёй тэрыторыі, самастойна ажыццяўляе ўнутраную і знешнюю палітыку.

Рэспубліка Беларусь абараняе сваю незалежнасць і тэрытарыяльную цэласнасць, канстытуцыйны лад, забяспечвае законнасць і правапарадак.

Артыкул 2. Чалавек, яго правы, свабоды і гарантыі іх рэалізацыі з'яўляюцца найвышэйшай каштоўнасцю і мэтай грамадства і дзяржавы.

Дзяржава адказная перад грамадзянінам за стварэнне ўмоў для свабоднага і годнага развіцця асобы. Грамадзянін адказны перад дзяржавай за няўхільнае выкананне абавязкаў, якія ўскладзены на яго Канстытуцыяй.

Артыкул 3. Адзінай крыніцай дзяржаўнай улады і носьбітам суверэнітэту ў Рэспубліцы Беларусь з'яўляецца народ. Народ ажыццяўляе сваю ўладу непасрэдна і праз прадстаўнічыя органы ў формах і межах, вызначаных Канстытуцыяй.

Любыя дзеянні па дасягненню дзяржаўнай улады гвалтоўнымі метадамі, а таксама шляхам іншага парушэння законаў Рэспублікі Беларусь караюцца згодна з законам.

Артыкул 4. Дэмакратыя ў Рэспубліцы Беларусь ажыццяўляецца на аснове разнастайнасці палітычных інстытутаў, ідэалогій і поглядаў.

Ідэалогія палітычных партый, рэлігійных або іншых грамадскіх аб'яднанняў, сацыяльных груп не можа ўстанаўлівацца ў якасці абавязковай для грамадзян.

Артыкул 5. Палітычныя партыі, іншыя грамадскія аб'яднанні, дзейнічаючы ў рамках Канстытуцыі і законаў Рэспублікі Беларусь, садзейнічаюць выяўленню і выказванню палітычнай волі грамадзян, удзельнічаюць у выбарах.

Палітычныя партыі і іншыя грамадскія аб'яднанні маюць права карыстацца дзяржаўнымі сродкамі масавай інфармацыі ў парадку, вызначаным законам.

Забараняецца стварэнне і дзейнасць палітычных партый, а таксама іншых грамадскіх аб'яднанняў, якія маюць на мэце гвалтоўнае змяненне канстытуцыйнага ладу ці вядуць прапаганду вайны, нацыянальнай, рэлігійнай і расавай варожасці.

Артыкул 6. Дзяржаўная ўлада ў Рэспубліцы Беларусь ажыццяўляецца на аснове падзелу яе на заканадаўчую, выканаўчую і судовую. Дзяржаўныя органы ў межах сваіх паўнамоцтваў самастойныя: яны ўзаемадзейнічаюць паміж сабой, стрымліваюць і ўраўнаважваюць адзін аднаго.

Артыкул 7. У Рэспубліцы Беларусь устанаўліваецца прынцып вяршэнства права.

Дзяржава, усе яе органы і службовыя асобы дзейнічаюць у межах Канстытуцыі і прынятых у адпаведнасці з ёю актаў заканадаўства.

Прававыя акты або іх асобныя палажэнні, прызнаныя ва ўстаноўленым законам парадку супярэчнымі з палажэннямі Канстытуцыі, не маюць юрыдычнай сілы.

Нарматыўныя акты дзяржаўных органаў публікуюцца або даводзяцца да ўсеагульнага ведама іншым прадугледжаным законам спосабам.

Артыкул 8. Рэспубліка Беларусь прызнае прыярытэт агульнапрызнаных прынцыпаў міжнароднага права і забяспечвае адпаведнасць ім заканадаўства.

Рэспубліка Беларусь у адпаведнасці з нормамі міжнароднага права можа на добраахвотнай аснове ўваходзіць у міждзяржаўныя ўтварэнні і выходзіць з іх.

Не дапускаецца заключэнне міжнародных дагавораў, якія супярэчаць Канстытуцыі.

Артыкул 9. Тэрыторыя Рэспублікі Беларусь з'яўляецца натуральнай умовай існавання і прасторавай мяжой самавызначэння народа, асновай яго дабрабыту і суверэнітэту Рэспублікі Беларусь.

Тэрыторыя Беларусі адзіная і неадчужальная.

Тэрыторыя падзяляецца на вобласці, раёны, гарады і іншыя адміністрацыйна-тэрытарыяльныя адзінкі. Адміністрацыйна-тэрытарыяльны падзел дзяржавы вызначаецца законам.

Артыкул 10. Грамадзяніну Рэспублікі Беларусь гарантуецца абарона і заступніцтва дзяржавы як на тэрыторыі Беларусі, так і за яе межамі.

Ніхто не можа быць пазбаўлены грамадзянства Рэспублікі Беларусь або права змяніць грамадзянства.

Грамадзянін Рэспублікі Беларусь не можа быць выдадзены замежнай дзяржаве, калі іншае не прадугледжана міжнароднымі дагаворамі Рэспублікі Беларусь.

Набыццё і страта грамадзянства ажыццяўляюцца ў адпаведнасці з законам.

Артыкул 11. Замежныя грамадзяне і асобы без грамадзянства на тэрыторыі Беларусі карыстаюцца правамі і свабодамі і выконваюць абавязкі нароўні з грамадзянамі Рэспублікі Беларусь, калі іншае не вызначана Канстытуцыяй, законамі і міжнароднымі дагаворамі.

Артыкул 12. Рэспубліка Беларусь можа надаваць права прытулку асобам, якія церпяць пераслед у іншых дзяржавах за палітычныя, рэлігійныя перакананні або нацыянальную прыналежнасць.

Артыкул 13. Уласнасць можа быць дзяржаўнай і прыватнай.

Дзяржава надае ўсім роўныя правы для ажыццяўлення гаспадарчай і іншай дзейнасці, акрамя забароненай законам, і гарантуе роўную абарону і роўныя ўмовы для развіцця ўсіх форм уласнасці.

Дзяржава садзейнічае развіццю кааперацыі ва ўсіх яе формах і відах.

Дзяржава гарантуе ўсім роўныя магчымасці свабоднага выкарыстання здольнасцей і маёмасці для прадпрымальніцкай і іншай не забароненай законам эканамічнай дзейнасці.

Дзяржава ажыццяўляе рэгуляванне эканамічнай дзейнасці ў інтарэсах чалавека і грамадства; забяспечвае накіраванне і каардынацыю дзяржаўнай і прыватнай эканамічнай дзейнасці ў сацыяльных мэтах.

Нетры, воды, лясы складаюць выключную ўласнасць дзяржавы.

Законам могуць быць вызначаны і іншыя аб'екты, якія знаходзяцца толькі ва ўласнасці дзяржавы, або ўстаноўлены асобы парадак пераходу іх у прыватную ўласнасць, а таксама замацавана выключнае права дзяржавы на ажыццяўленне асобных відаў дзейнасці.

Дзяржава гарантуе права працоўных прымаць удзел у кіраванні прадпрыемствамі, арганізацыямі і ўстановамі ў мэтах павышэння эфектыўнасці іх работы, удзелу ў размеркаванні прыбытку (даходу) і паляпшэння сацыяльна-эканамічнага ўзроўню жыцця працоўных.

Артыкул 14. Дзяржава рэгулюе адносіны паміж сацыяльнымі, нацыянальнымі і іншымі супольнасцямі на аснове прынцыпаў роўнасці перад законам, павагі іх правоў і інтарэсаў.

Артыкул 15. Дзяржава адказная за захаванне гісторыка-культурнай спадчыны, свабоднае развіццё культур усіх нацыянальных супольнасцей, якія пражываюць у Рэспубліцы Беларусь.

Артыкул 16. Усе рэлігіі і веравызнанні роўныя перад законам. Наданне якіх-небудзь пераваг або абмежаванняў адной рэлігіі або веравызнанню ў адносінах да іншых не дапускаецца.

Забараняецца дзейнасць канфесійных арганізацый, іх органаў і прадстаўнікоў, якая накіравана супраць суверэнітэту Рэспублікі Беларусь, яе канстытуцыйнага ладу і грамадзянскай згоды ці звязана з парушэннем правоў і свабод грамадзян, а таксама прычыняе шкоду іх здароўю і маральнасці.

Адносіны дзяржавы і канфесій рэгулююцца законам.

Артыкул 17. Дзяржаўнай мовай Рэспублікі Беларусь з'яўляецца беларуская мова. Руская мова мае роўны статус з беларускай.

Артыкул 18. Рэспубліка Беларусь у сваёй знешняй палітыцы зыходзіць з прынцыпаў роўнасці дзяржаў, непрымянення сілы або пагрозы сілай, непарушнасці межаў, мірнага ўрэгулявання спрэчак, неўмяшання ва ўнутраныя справы і іншых агульнапрызнаных прынцыпаў і нормаў міжнароднага права.

Рэспубліка Беларусь ставіць за мэту зрабіць сваю тэрыторыю бяз'ядзернай зонай, а дзяржаву -- нейтральнай.

Артыкул 19. Сімваламі Рэспублікі Беларусь як суверэннай дзяржавы з'яўляюцца яе Дзяржаўны сцяг, Дзяржаўны герб і Дзяржаўны гімн.

Артыкул 20. Сталіца Рэспублікі Беларусь -- горад Мінск.

Статус горада Мінска вызначаецца законам.

РАЗДЗЕЛ ІІ

АСОБА, ГРАМАДСТВА, ДЗЯРЖАВА

Артыкул 21. Забеспячэнне правоў і свабод грамадзян Рэспублікі Беларусь з'яўляецца найвышэйшай мэтай дзяржавы.

Дзяржава гарантуе правы і свабоды грамадзян Беларусі, замацаваныя ў Канстытуцыі, законах і прадугледжаныя міжнароднымі абавязацельствамі дзяржавы.

Кожны мае права на дастойны ўзровень жыцця, уключаючы дастатковае харчаванне, адзенне, жыллё і пастаяннае паляпшэнне неабходных для гэтага ўмоў.

Артыкул 22. Усе роўныя перад законам і маюць права без усякай дыскрымінацыі на роўную абарону правоў і законных інтарэсаў.

Артыкул 23. Абмежаванне правоў і свабод асобы дапускаецца толькі ў выпадках, прадугледжаных законам, у інтарэсах нацыянальнай бяспекі, грамадскага парадку, абароны маралі, здароўя насельніцтва, правоў і свабод іншых асоб.

Ніхто не можа карыстацца перавагамі і прывілеямі, якія супярэчаць закону.

Артыкул 24. Кожны мае права на жыццё.

Дзяржава абараняе жыццё чалавека ад любых супрацьпраўных замахаў.

Смяротная кара да яе адмены можа прымяняцца ў адпаведнасці з законам як выключная мера пакарання за асабліва цяжкія злачынствы і толькі згодна з прыгаворам суда.

Артыкул 25. Дзяржава забяспечвае свабоду, недатыкальнасць і годнасць асобы. Абмежаванне або пазбаўленне асабістай свабоды магчыма ў выпадках і парадку, устаноўленых законам.

Асоба, узятая пад варту, мае права на судовую праверку законнасці яе затрымання або арышту.

Ніхто не павінен падвяргацца катаванням, жорсткаму, бесчалавечнаму або зневажальнаму да яго годнасці абыходжанню ці пакаранню, а таксама без яго згоды падвяргацца медыцынскім або іншым доследам.

Артыкул 26. Ніхто не можа быць прызнаны вінаватым у злачынстве, калі яго віна не будзе ў прадугледжаным законам парадку даказана і ўстаноўлена прыгаворам суда, які ўступіў у законную сілу. Той, каго абвінавачваюць, не павінен даказваць сваю невінаватасць.

Артыкул 27. Ніхто не павінен прымушацца даваць паказанні і тлумачэнні супраць самога сябе, членаў сваёй сям'і, блізкіх родных. Доказы, атрыманыя з парушэннем закона, не маюць юрыдычнай сілы.

Артыкул 28. Кожны мае права на абарону ад незаконнага ўмяшання ў яго асабістае жыццё, у тым ліку ад замаху на тайну яго карэспандэнцыі, тэлефонных і іншых паведамленняў, на яго гонар і годнасць.

Артыкул 29. Недатыкальнасць жылля і іншых законных уладанняў грамадзян гарантуецца. Ніхто не мае права без законнай падставы ўвайсці ў жыллё і іншае законнае ўладанне грамадзяніна супраць яго волі.

Артыкул 30. Грамадзяне Рэспублікі Беларусь маюць права свабодна перамяшчацца і выбіраць месца жыхарства ў межах Рэспублікі Беларусь, пакідаць яе і беспераШкодна вяртацца назад.

Артыкул 31. Кожны мае права самастойна вызначаць свае адносіны да рэлігіі, асабіста або сумесна з іншымі вызнаваць любую рэлігію або не вызнаваць ніякай, выказваць і распаўсюджваць перакананні, звязаныя з адносінамі да рэлігіі, удзельнічаць у адпраўленні рэлігійных культаў, рытуалаў, абрадаў.

Артыкул 32. Шлюб, сям'я, мацярынства, бацькоўства і дзяцінства знаходзяцца пад абаронай дзяржавы.

Жанчына і мужчына па дасягненні шлюбнага ўзросту маюць права на добраахвотнай аснове ўступіць у шлюб і стварыць сям'ю. Муж і жонка раўнапраўныя ў сямейных адносінах.

Бацькі або асобы, якія іх замяняюць, маюць права і абавязаны выхоўваць дзяцей, клапаціцца аб іх здароўі, развіцці і навучанні. Дзіця не павінна падвяргацца жорсткаму абыходжанню або знявазе, прыцягвацца да работ, якія могуць нанесці шкоду яго фізічнаму, разумоваму або маральнаму развіццю. Дзеці абавязаны клапаціцца пра бацькоў, а таксама пра асоб, якія іх замяняюць, і аказваць ім дапамогу.

Дзеці могуць быць аддзелены ад сваёй сям'і супраць волі бацькоў і іншых асоб, якія іх замяняюць, толькі на падставе рашэння суда, калі бацькі або іншыя асобы, якія іх замяняюць, не выконваюць сваіх абавязкаў.

Моладзі гарантуецца права на яе духоўнае і маральнае развіццё.

Дзяржава стварае неабходныя ўмовы для свабоднага і эфектыўнага ўдзелу моладзі ў палітычным, сацыяльным, эканамічным і культурным развіцці.

Артыкул 33. Кожнаму гарантуецца свабода поглядаў, перакананняў і іх свабоднае выказванне.

Ніхто не можа быць прымушаны да выказвання сваіх перакананняў або адмовы ад іх.

Манапалізацыя сродкаў масавай інфармацыі дзяржавай, грамадскімі аб'яднаннямі або асобнымі грамадзянамі, а таксама цэнзура не дапускаюцца.

Артыкул 34. Грамадзянам Рэспублікі Беларусь гарантуецца права на атрыманне, захоўванне і распаўсюджванне поўнай, дакладнай і своечасовай інфармацыі аб дзейнасці дзяржаўных органаў, грамадскіх аб'яднанняў, аб палітычным, эканамічным і міжнародным жыцці, стане навакольнага асяроддзя.

Дзяржаўныя органы, грамадскія аб'яднанні, службовыя асобы абавязаны даць грамадзяніну Рэспублікі Беларусь магчымасць азнаёміцца з матэрыяламі, якія закранаюць яго правы і законныя інтарэсы.

Карыстанне інфармацыяй можа быць абмежавана заканадаўствам у мэтах абароны гонару, годнасці, асабістага і сямейнага жыцця грамадзян і поўнага ажыццяўлення імі сваіх правоў.

Артыкул 35. Свабода сходаў, мітынгаў, вулічных шэсцяў, дэманстрацый і пікетавання, якія не парушаюць правапарадак і правы іншых грамадзян Рэспублікі Беларусь, гарантуецца дзяржавай. Парадак правядзення ўказаных мерапрыемстваў вызначаецца законам.

Артыкул 36. Кожны мае права на свабоду аб'яднанняў.

Суддзі, пракурорскія работнікі, супрацоўнікі органаў унутраных спраў, Камітэта дзяржаўнага кантролю, органаў бяспекі, ваеннаслужачыя не могуць быць членамі палітычных партый і іншых грамадскіх аб'яднанняў, якія дамагаюцца палітычных мэт.

Артыкул 37. Грамадзяне Рэспублікі Беларусь маюць права ўдзельнічаць у вырашэнні дзяржаўных спраў як непасрэдна, так і праз свабодна выбраных прадстаўнікоў. Непасрэдны ўдзел грамадзян у кіраванні справамі грамадства і дзяржавы забяспечваецца правядзеннем рэферэндумаў, абмеркаваннем праектаў законаў і пытанняў рэспубліканскага і мясцовага значэння, іншымі вызначанымі законам спосабамі.

Артыкул 38. Грамадзяне Рэспублікі Беларусь маюць права свабодна выбіраць і быць выбранымі ў дзяржаўныя органы на аснове ўсеагульнага, роўнага, прамога або ўскоснага выбарчага права пры тайным галасаванні.

Артыкул 39. Грамадзяне Рэспублікі Беларусь у адпаведнасці са сваімі здольнасцямі, прафесійнай падрыхтоўкай маюць права роўнага доступу да любых пасад у дзяржаўных органах.

Артыкул 40. Кожны мае права накіроўваць асабістыя або калектыўныя звароты ў дзяржаўныя органы.

Дзяржаўныя органы, а таксама службовыя асобы абавязаны разглядзець зварот і даць адказ па сутнасці ў вызначаны законам тэрмін. Адмова ад разгляду пададзенай заявы павінна быць пісьмова матываванай.

Артыкул 41. Грамадзянам Рэспублікі Беларусь гарантуецца права на працу як найбольш годны спосаб самасцвярджэння чалавека, гэта значыць права на выбар прафесіі, роду заняткаў і работы ў адпаведнасці з прызваннем, здольнасцямі, адукацыяй, прафесійнай падрыхтоўкай і з улікам грамадскіх патрэбнасцей, а таксама на здаровыя і бяспечныя ўмовы працы.

Дзяржава стварае ўмовы для поўнай занятасці насельніцтва. У выпадку незанятасці асобы па не залежных ад яе прычынах ёй

(Працяг на 4-й стар.).

ПРАЕКТ

КАНСТЫТУЦЫЯ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

(СА ЗМЯНЕННЯМІ І ДАПАЎНЕННЯМІ)

(Працяг. Пачатак на 3-й стар.).

гарантуецца навучанне новым спецыяльнасцям і павышэнне кваліфікацыі з улікам грамадскіх патрэбнасцей, а таксама дапамога па беспрацоўі ў адпаведнасці з законам.

Грамадзяне маюць права на абарону сваіх эканамічных і сацыяльных інтарэсаў, уключаючы права на аб'яднанне ў прафесійныя саюзы, заключэнне калектыўных дагавораў (пагадненняў) і права на забастоўку.

Прымусовая праца забараняецца, акрамя работы або службы, якая вызначаецца прыгаворам суда або ў адпаведнасці з законам аб надзвычайным і ваенным становішчы.

Артыкул 42. Асобам, якія працуюць па найму, гарантуецца справядлівая доля ўзнагароджання ў эканамічных выніках працы ў адпаведнасці з яе колькасцю, якасцю і грамадскім значэннем, але не ніжэй за ўзровень, які забяспечвае ім і іх сем'ям свабоднае і годнае існаванне.

Жанчыны і мужчыны, дарослыя і непаўналетнія маюць права на роўнае ўзнагароджанне за працу роўнай вартасці.

Артыкул 43. Працоўныя маюць права на адпачынак. Для тых, хто працуе па найму, гэта права забяспечваецца ўстанаўленнем рабочага тыдня, які не перавышае 40 гадзін, скарочанай працягласцю работы ў начны час, прадастаўленнем штогадовых аплатных водпускаў, дзён штотыднёвага адпачынку.

Артыкул 44. Дзяржава гарантуе кожнаму права ўласнасці і садзейнічае яе набыццю.

Уласнік мае права валодаць, карыстацца і распараджацца маёмасцю як аднаасобна, так і сумесна з іншымі асобамі. Недатыкальнасць уласнасці, права яе атрымання ў спадчыну ахоўваюцца законам.

Уласнасць, набытая законным спосабам, абараняецца дзяржавай.

Дзяржава заахвочвае і ахоўвае зберажэнні грамадзян.

Прымусовае адчужэнне маёмасці дапускаецца толькі па матывах грамадскай неабходнасці пры захаванні ўмоў і парадку, вызначаных законам, са своечасовым і поўным кампенсаваннем кошту адчужанай маёмасці, а таксама згодна з рашэннем суда.

Ажыццяўленне права ўласнасці не павінна супярэчыць грамадскай карысці і бяспецы, наносіць шкоды навакольнаму асяроддзю, гісторыка-культурным каштоўнасцям, уціскаць правы і абараняемыя законам інтарэсы іншых асоб.

Артыкул 45. Грамадзянам Рэспублікі Беларусь гарантуецца права на ахову здароўя, уключаючы бясплатнае лячэнне ў дзяржаўных установах аховы здароўя.

Дзяржава стварае ўмовы даступнага для ўсіх грамадзян медыцынскага абслугоўвання.

Права грамадзян Рэспублікі Беларусь на ахову здароўя забяспечваецца таксама развіццём фізічнай культуры і спорту, мерамі па аздараўленню навакольнага асяроддзя, магчымасцю карыстання аздараўленчымі ўстановамі, удасканальваннем аховы працы.

Артыкул 46. Кожны мае права на спрыяльнае навакольнае асяроддзе і на пакрыццё шкоды, прычыненай парушэннем гэтага права.

Дзяржава ажыццяўляе кантроль за рацыянальным выкарыстаннем прыродных рэсурсаў у мэтах абароны і паляпшэння ўмоў жыцця, а таксама аховы і аднаўлення навакольнага асяроддзя.

Артыкул 47. Грамадзянам Рэспублікі Беларусь гарантуецца права на сацыяльнае забеспячэнне ў старасці, у выпадку хваробы, інваліднасці, страты працаздольнасці, страты карміцеля і ў іншых выпадках, прадугледжаных законам. Дзяржава праяўляе асаблівы клопат аб асобах, якія страцілі здароўе пры абароне дзяржаўных і грамадскіх інтарэсаў.

Артыкул 48. Грамадзяне Рэспублікі Беларусь маюць права на жыллё. Гэтае права забяспечваецца развіццём дзяржаўнага і прыватнага жыллёвага фонду, садзейнічаннем грамадзянам у набыцці жылля.

Грамадзянам, якія маюць патрэбу ў сацыяльнай абароне, жыллё прадастаўляецца дзяржавай і мясцовым самакіраваннем бясплатна або па даступнай для іх плаце ў адпаведнасці з заканадаўствам.

Ніхто не можа быць адвольна пазбаўлены жылля.

Артыкул 49. Кожны мае права на адукацыю.

Гарантуюцца даступнасць і бясплатнасць агульнай сярэдняй і прафесійна-тэхнічнай адукацыі.

Сярэдняя спецыяльная і вышэйшая адукацыя даступная для ўсіх у адпаведнасці са здольнасцямі кожнага. Кожны можа на конкурснай аснове бясплатна атрымаць адпаведную адукацыю ў дзяржаўных навучальных установах.

Артыкул 50. Кожны мае права захоўваць сваю нацыянальную прыналежнасць, таксама як ніхто не можа быць прымушаны да вызначэння і ўказання нацыянальнай прыналежнасці.

Знявага нацыянальнай годнасці караецца згодна з законам.

Кожны мае права карыстацца роднай мовай, выбіраць мову зносін. Дзяржава гарантуе ў адпаведнасці з законам свабоду выбару мовы выхавання і навучання.

Артыкул 51. Кожны мае права на ўдзел у культурным жыцці. Гэта права забяспечваецца агульнадаступнасцю каштоўнасцей айчыннай і сусветнай культуры, якія знаходзяцца ў дзяржаўных і грамадскіх фондах, развіццём сеткі культурна-асветных устаноў.

Свабода мастацкай, навуковай, тэхнічнай творчасці і выкладання гарантуецца.

Інтэлектуальная ўласнасць ахоўваецца законам.

Дзяржава садзейнічае развіццю культуры, навуковых і тэхнічных даследаванняў на карысць агульных інтарэсаў.

Артыкул 52. Кожны, хто знаходзіцца на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь, абавязаны выконваць яе Канстытуцыю, законы і паважаць нацыянальныя традыцыі.

Артыкул 53. Кожны абавязаны паважаць годнасць, правы, свабоды, законныя інтарэсы іншых асоб.

Артыкул 54. Кожны абавязаны берагчы гісторыка-культурную спадчыну і іншыя культурныя каштоўнасці.

Артыкул 55. Ахова прыроднага асяроддзя -- абавязак кожнага.

Артыкул 56. Грамадзяне Рэспублікі Беларусь абавязаны прымаць удзел у фінансаванні дзяржаўных расходаў шляхам выплаты дзяржаўных падаткаў, пошлін і іншых плацяжоў.

Артыкул 57. Абарона Рэспублікі Беларусь -- абавязак і свяшчэнны доўг грамадзяніна Рэспублікі Беларусь.

Парадак праходжання вайсковай службы, падставы і ўмовы вызвалення ад вайсковай службы ці замена яе альтэрнатыўнай вызначаюцца законам.

Артыкул 58. Ніхто не можа быць прымушаны да выканання абавязкаў, якія не прадугледжаны Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь і яе законамі, ці да адмаўлення ад сваіх правоў.

Артыкул 59. Дзяржава абавязана прымаць усе даступныя ёй меры дзеля стварэння ўнутранага і міжнароднага парадку, неабходнага для поўнага ажыццяўлення правоў і свабод грамадзян Рэспублікі Беларусь, прадугледжаных Канстытуцыяй.

Артыкул 60. Дзяржаўныя органы, службовыя і іншыя асобы, якім даверана выкананне дзяржаўных функцый, абавязаны ў межах сваёй кампетэнцыі прымаць неабходныя меры для ажыццяўлення і абароны правоў і свабод асобы.

Гэтыя органы і асобы нясуць адказнасць за дзеянні, якія парушаюць правы і свабоды асобы.

Артыкул 61. Кожнаму гарантуецца абарона яго правоў і свабод кампетэнтным, незалежным і непрадузятым судом у вызначаныя законам тэрміны.

З мэтай абароны правоў, свабод, гонару і годнасці грамадзяне маюць права спагнаць у судовым парадку як маёмасную шкоду, так і матэрыяльнае кампенсаванне маральнай шкоды.

Артыкул 62. Кожны мае права на юрыдычную дапамогу для ажыццяўлення і абароны правоў і свабод, у тым ліку права карыстацца ў любы момант дапамогай адвакатаў і іншых сваіх прадстаўнікоў у судзе, іншых дзяржаўных органах, органах мясцовага кіравання, на прадпрыемствах, ва ўстановах, у арганізацыях, грамадскіх аб'яднаннях і ў адносінах са службовымі асобамі і грамадзянамі. У выпадках, прадугледжаных законам, юрыдычная дапамога аказваецца за кошт дзяржаўных сродкаў.

Процідзеянне аказанню прававой дапамогі ў Рэспубліцы Беларусь забараняецца.

Артыкул 63. Ажыццяўленне прадугледжаных гэтай Канстытуцыяй правоў і свабод асобы можа быць прыпынена толькі ва ўмовах надзвычайнага або ваеннага становішча ў парадку і межах, вызначаных Канстытуцыяй і законам.

Пры ажыццяўленні асобых мер у перыяд надзвычайнага становішча не могуць абмяжоўвацца правы, прадугледжаныя ў артыкуле 24, частцы трэцяй артыкула 25, артыкулах 26, 31 Канстытуцыі.

РАЗДЗЕЛ III. ВЫБАРЧАЯ СІСТЭМА. РЭФЕРЭНДУМ

ГЛАВА 1. ВЫБАРЧАЯ СІСТЭМА

Артыкул 64. Выбары дэпутатаў і іншых асоб, якія выбіраюцца на дзяржаўныя пасады народам, з'яўляюцца ўсеагульнымі: права выбіраць маюць грамадзяне Рэспублікі Беларусь, якія дасягнулі 18 гадоў.

У выбарах не ўдзельнічаюць грамадзяне, прызнаныя судом недзеяздольнымі, асобы, якія ўтрымліваюцца па прыгавору суда ў месцах пазбаўлення волі. У галасаванні не прымаюць удзелу асобы, у адносінах да якіх у парадку, устаноўленым крымінальна-працэсуальным заканадаўствам, выбрана мера стрымання -- утрыманне пад вартай. Любое прамое або ўскоснае абмежаванне выбарчых правоў грамадзян у іншых выпадках з'яўляецца недапушчальным і караецца згодна з законам.

Артыкул 65. Узроставы цэнз дэпутатаў і іншых асоб, якія выбіраюцца на дзяржаўныя пасады, вызначаецца адпаведнымі законамі, калі іншае не прадугледжана Канстытуцыяй.

Артыкул 66. Выбары з'яўляюцца свабоднымі: выбаршчык асабіста вырашае, ці ўдзельнічаць яму ў выбарах і за каго галасаваць.

Падрыхтоўка і правядзенне выбараў праводзяцца адкрыта і галосна.

Артыкул 67. Выбары з'яўляюцца роўнымі: выбаршчыкі маюць роўную колькасць галасоў.

Кандыдаты, якія выбіраюцца на дзяржаўныя пасады народам, удзельнічаюць у выбарах на роўных падставах.

Артыкул 68. Выбары дэпутатаў з'яўляюцца прамымі: дэпутаты выбіраюцца грамадзянамі непасрэдна.

Артыкул 69. Галасаванне на выбарах з'яўляецца тайным: кантроль за волевыяўленнем выбаршчыкаў у ходзе галасавання забараняецца.

Артыкул 70. Права вылучэння кандыдатаў у дэпутаты належыць грамадскім аб'яднанням, працоўным калектывам і грамадзянам у адпаведнасці з законам.

Артыкул 71. Расходы на падрыхтоўку і правядзенне выбараў ажыццяўляюцца за кошт дзяржавы ў межах выдзеленых на гэтыя мэты сродкаў. У выпадках, прадугледжаных законам, расходы на падрыхтоўку і правядзенне выбараў могуць ажыццяўляцца за кошт сродкаў грамадскіх аб'яднанняў, прадпрыемстваў, устаноў, арганізацый, грамадзян.

Артыкул 72. Правядзенне выбараў забяспечваюць выбарчыя камісіі, калі іншае не прадугледжана Канстытуцыяй.

Парадак правядзення выбараў вызначаецца законамі Рэспублікі Беларусь.

Выбары не праводзяцца ў перыяд надзвычайнага або ваеннага становішча.

ГЛАВА 2. РЭФЕРЭНДУМ (НАРОДНАЕ ГАЛАСАВАННЕ)

Артыкул 73. Для вырашэння важнейшых пытанняў дзяржаўнага і грамадскага жыцця могуць праводзіцца рэспубліканскія і мясцовыя рэферэндумы.

Артыкул 74. Рэспубліканскія рэферэндумы назначаюцца Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь па ўласнай ініцыятыве, а таксама па прапанове Сената і Палаты прадстаўнікоў, якая прымаецца на іх раздзельных пасяджэннях большасцю не менш як тры пятыя ад поўнага складу кожнай з палат, або па прапанове не менш як 450 тысяч грамадзян, якія валодаюць выбарчым правам, у тым ліку не менш як 50 тысяч грамадзян ад кожнай з абласцей і горада Мінска.

Прэзідэнт не пазней як праз 30 дзён пасля ўнясення на яго разгляд у адпаведнасці з законам прапаноў Сената і Палаты прадстаўнікоў або грамадзян аб правядзенні рэферэндуму абавязаны назначыць рэспубліканскі рэферэндум.

Дата правядзення рэферэндуму ўстанаўліваецца не пазней як праз тры месяцы з дня выдання указа Прэзідэнта аб назначэнні рэферэндуму.

Рашэнні, прынятыя рэспубліканскім рэферэндумам, падпісваюцца Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь.

Артыкул 75. Мясцовыя рэферэндумы назначаюцца адпаведнымі мясцовымі прадстаўнічымі органамі па сваёй ініцыятыве або па прапанове не менш дзесяці працэнтаў грамадзян, якія валодаюць выбарчым правам і пражываюць на адпаведнай тэрыторыі.

Артыкул 76. Рэферэндумы праводзяцца шляхам усеагульнага, свабоднага, роўнага і тайнага галасавання.

У рэферэндумах удзельнічаюць грамадзяне Рэспублікі Беларусь, якія валодаюць выбарчым правам.

Артыкул 77. Рашэнні, прынятыя рэферэндумам, могуць быць адменены або зменены толькі шляхам рэферэндуму, калі іншае не будзе вызначана рэферэндумам.

Артыкул 78. Парадак правядзення рэспубліканскіх і мясцовых рэферэндумаў, а таксама пералік пытанняў, якія не могуць быць вынесены на рэферэндум, вызначаюцца законам Рэспублікі Беларусь.

РАЗДЗЕЛ IV. ПРЭЗІДЭНТ, ПАРЛАМЕНТ, УРАД, СУД

ГЛАВА 3. ПРЭЗІДЭНТ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Артыкул 79. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь з'яўляецца Кіраўніком дзяржавы, гарантам Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, правоў і свабод чалавека і грамадзяніна.

Прэзідэнт увасабляе адзінства народа, гарантуе рэалізацыю асноўных напрамкаў унутранай і знешняй палітыкі, прадстаўляе Рэспубліку Беларусь у адносінах з іншымі дзяржавамі і міжнароднымі арганізацыямі. Прэзідэнт прымае меры па ахове суверэнітэту Рэспублікі Беларусь, яе нацыянальнай бяспекі і тэрытарыяльнай цэласнасці, забяспечвае палітычную і эканамічную стабільнасць, пераемнасць і ўзаемадзеянне органаў дзяржаўнай улады, ажыццяўляе пасрэдніцтва паміж органамі дзяржаўнай улады, дзяржавай і грамадствам.

Прэзідэнт валодае недатыкальнасцю, яго гонар і годнасць ахоўваюцца законам.

Артыкул 80. Прэзідэнтам можа быць выбраны грамадзянін Рэспублікі Беларусь па нараджэнню, не маладзейшы за 35 гадоў, які валодае выбарчым правам і пастаянна пражывае ў Рэспубліцы Беларусь не менш дзесяці гадоў непасрэдна перад выбарамі.

Артыкул 81. Прэзідэнт выбіраецца на пяць гадоў непасрэдна народам Рэспублікі Беларусь на аснове ўсеагульнага, свабоднага, роўнага і прамога выбарчага права пры тайным галасаванні. Адна і тая ж асоба можа быць Прэзідэнтам не больш двух тэрмінаў.

Кандыдаты на пасаду Прэзідэнта вылучаюцца грамадзянамі Рэспублікі Беларусь пры наяўнасці не менш як 100 тысяч подпісаў выбаршчыкаў.

Выбары Прэзідэнта назначаюцца Палатай прадстаўнікоў не пазней чым за пяць месяцаў і праводзяцца не пазней чым за два месяцы да сканчэння тэрміну паўнамоцтваў папярэдняга Прэзідэнта.

Калі пасада Прэзідэнта аказалася вакантнай, выбары праводзяцца не раней чым праз 30 дзён і не пазней чым праз 70 дзён з дня адкрыцця вакансіі.

Артыкул 82. Лічыцца, што выбары адбыліся, калі ў галасаванні прынялі ўдзел больш паловы грамадзян Рэспублікі Беларусь, уключаных у спіс выбаршчыкаў.

Прэзідэнт лічыцца выбраным, калі за яго прагаласавала больш як палова грамадзян Рэспублікі Беларусь, якія прынялі ўдзел у галасаванні.

Калі ні адзін з кандыдатаў не набраў неабходнай колькасці галасоў, то ў двухтыднёвы тэрмін праводзіцца другі тур галасавання па двух кандыдатах, якія атрымалі найбольшую колькасць галасоў выбаршчыкаў. Выбраным лічыцца кандыдат у Прэзідэнты, які атрымаў пры паўторным галасаванні больш паловы галасоў выбаршчыкаў, якія прынялі ўдзел у галасаванні.

Парадак правядзення выбараў Прэзідэнта вызначаецца законам Рэспублікі Беларусь.

Артыкул 83. Прэзідэнт заступае на пасаду пасля прынясення Прысягі наступнага зместу:

"Заступаючы на пасаду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, урачыста клянуся верна служыць народу Рэспублікі Беларусь, паважаць і ахоўваць правы і свабоды чалавека і грамадзяніна, захоўваць і абараняць Канстытуцыю Рэспублікі Беларусь, свята і добрасумленна выконваць ускладзеныя на мяне высокія абавязкі".

(Працяг на 5-й стар.).

ПРАЕКТ

КАНСТЫТУЦЫЯ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

(СА ЗМЯНЕННЯМІ І ДАПАЎНЕННЯМІ)

(Працяг. Пачатак на 3-й—4-й стар.)

Прысяга прыносіцца ва ўрачыстай абстаноўцы ў прысутнасці дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў і сенатараў, суддзяў Вярхоўнага і Канстытуцыйнага судоў не пазней двух месяцаў з дня выбрання Прэзідэнта. З моманту прынясення Прысягі нававыбраным Прэзідэнтам паўнамоцтвы папярэдняга Прэзідэнта спыняюцца.

Артыкул 84. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь:

1) назначае рэспубліканскія рэферэндумы;

2) назначае чарговыя і нечарговыя выбары ў Палату прадстаўнікоў, Сенат і мясцовыя прадстаўнічыя органы, склікае першую пасля выбараў і нечарговыя сесіі палат парламента;

3) распускае палаты ў выпадках і ў парадку, прадугледжаных Канстытуцыяй;

4) назначае 6 членаў Цэнтральнай камісіі Рэспублікі Беларусь па выбарах і правядзенню рэспубліканскіх рэферэндумаў;

5) утварае, ліквідуе і рэарганізуе Адміністрацыю Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, іншыя органы дзяржаўнага кіравання, а таксама кансультатыўна-дарадчыя і іншыя органы пры Прэзідэнце;

6) са згоды Палаты прадстаўнікоў назначае на пасаду Прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь; па прапанове Прэм'ер-міністра вызначае структуру Урада Рэспублікі Беларусь, назначае на пасаду і вызваляе ад пасады намеснікаў Прэм'ер-міністра, міністраў і іншых членаў Урада, прымае рашэнне аб адстаўцы Урада або яго членаў;

7) са згоды Сената назначае на пасаду Старшыню і членаў Вярхоўнага Суда, Генеральнага пракурора, Старшыню і членаў Праўлення Нацыянальнага банка;

8) назначае Старшыню і 5 членаў Канстытуцыйнага Суда, іншых суддзяў Рэспублікі Беларусь;

9) вызваляе ад пасады Старшыню Вярхоўнага Суда, Генеральнага пракурора, Старшыню і членаў Праўлення Нацыянальнага банка па падставах, прадугледжаных у законе, з паведамленнем Сенату;

10) назначае на пасаду і вызваляе ад пасады Старшыню Камітэта дзяржаўнага кантролю;

11) звяртаецца з пасланнямі да народа Рэспублікі Беларусь аб становішчы ў дзяржаве і аб асноўных напрамках унутранай і знешняй палітыкі;

12) звяртаецца з пасланнямі да парламента, якія заслухоўваюцца без абмеркавання на пасяджэннях Палаты прадстаўнікоў і Сената; мае права ўдзельнічаць у рабоце парламента і яго органаў, выступаць перад імі ў любы час з прамовай або паведамленнем;

13) мае права старшынстваваць на пасяджэннях Урада Рэспублікі Беларусь;

14) назначае кіраўнікоў органаў дзяржаўнага кіравання і вызначае іх статус; назначае прадстаўнікоў Прэзідэнта ў парламенце і іншых службовых асоб, пасады якіх вызначаны ў адпаведнасці з заканадаўствам, калі іншае не прадугледжана Канстытуцыяй;

15) вырашае пытанні аб прыёме ў грамадзянства Рэспублікі Беларусь, яго спыненні і прадастаўленні прытулку;

16) устанаўлівае дзяржаўныя святы і святочныя дні, узнагароджвае дзяржаўнымі ўзнагародамі, прысвойвае класныя чыны і званні;

17) ажыццяўляе памілаванне асуджаных;

18) вядзе перагаворы і падпісвае міжнародныя дагаворы, назначае і адклікае дыпламатычных прадстаўнікоў Рэспублікі Беларусь у замежных дзяржавах і пры міжнародных арганізацыях;

19) прымае даверчыя і адзыўныя граматы акрэдытаваных пры ім дыпламатычных прадстаўнікоў замежных дзяржаў;

20) у выпадку стыхійнага бедства, катастрофы, а таксама беспарадкаў, што суправаджаюцца гвалтам ці пагрозай гвалту з боку групы асоб і арганізацый, у выніку якіх узнікае небяспека жыццю і здароўю людзей, тэрытарыяльнай цэласнасці і існаванню дзяржавы, уводзіць на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь або ў асобных яе мясцовасцях надзвычайнае становішча з унясеннем у трохдзённы тэрмін прынятага рашэння на зацвярджэнне Сената;

21) у выпадках, прадугледжаных заканадаўствам, мае права адкласці правядзенне забастоўкі або прыпыніць яе;

22) падпісвае законы; мае права ў парадку, устаноўленым Канстытуцыяй, вярнуць закон або асобныя яго палажэнні са сваімі пярэчаннямі ў Палату прадстаўнікоў;

23) мае права адмяняць акты Урада;

24) непасрэдна або праз ствараемыя ім органы ажыццяўляе кантроль за захаваннем заканадаўства мясцовымі органамі кіравання і самакіравання; мае права прыпыняць рашэнні мясцовых Саветаў дэпутатаў і адмяняць рашэнні мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў у выпадку неадпаведнасці іх заканадаўству;

25) фарміруе і ўзначальвае Савет Бяспекі Рэспублікі Беларусь; назначае на пасаду і вызваляе ад пасады Дзяржаўнага сакратара Савета Бяспекі;

26) з'яўляецца Галоўнакамандуючым Узброенымі Сіламі Рэспублікі Беларусь;

27) уводзіць на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь у выпадку ваеннай пагрозы або нападу ваеннае становішча, аб'яўляе поўную або частковую мабілізацыю;

28) ажыццяўляе іншыя паўнамоцтвы, ускладзеныя на яго Канстытуцыяй і законамі.

Прэзідэнт не мае права дэлегаваць якім-небудзь органам або службовым асобам свае паўнамоцтвы.

Артыкул 85. Прэзідэнт на аснове і ў адпаведнасці з Канстытуцыяй выдае ўказы і распараджэнні, якія маюць абавязковую сілу на ўсёй тэрыторыі Рэспублікі Беларусь.

У выпадках, прадугледжаных Канстытуцыяй, Прэзідэнт выдае дэкрэты, што маюць сілу законаў. Прэзідэнт непасрэдна або праз ствараемыя ім органы забяспечвае выкананне дэкрэтаў, указаў і распараджэнняў.

Артыкул 86. Прэзідэнт не можа займаць іншыя пасады, атрымліваць апрача заработнай платы грашовыя ўзнагароджанні, за выключэннем ганарараў за творы навукі, літаратуры і мастацтва.

Прэзідэнт прыпыняе членства ў палітычных партыях і іншых грамадскіх аб'яднаннях, якія дамагаюцца палітычных мэт, на ўвесь тэрмін паўнамоцтваў.

Артыкул 87. Прэзідэнт можа ў любы час падаць у адстаўку. Адстаўка Прэзідэнта прымаецца Палатай прадстаўнікоў.

Артыкул 88. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь можа быць датэрмінова вызвалены ад пасады пры стойкай няздольнасці па стану здароўя ажыццяўляць абавязкі Прэзідэнта. Рашэнне аб датэрміновым вызваленні Прэзідэнта прымаецца большасцю не менш як дзве трэці ад устаноўленага Канстытуцыяй складу Палаты прадстаўнікоў (поўнага складу) і большасцю не менш як тры чвэрці ад устаноўленага Канстытуцыяй складу Сената (поўнага складу) на падставе заключэння спецыяльна ствараемай палатамі камісіі.

Прэзідэнт нясе адказнасць за дзяржаўную здраду і іншае цяжкае злачынства і можа быць у сувязі з гэтым зняты з пасады. Рашэнне аб выстаўленні абвінавачання і яго расследаванні ў гэтым выпадку лічыцца прынятым, калі за яго прагаласавала не менш як дзве трэці ад поўнага складу Палаты прадстаўнікоў па прапанове не менш як адной трэці яе дэпутатаў. Расследаванне абвінавачання арганізуецца Сенатам. Прэзідэнт лічыцца знятым з пасады, калі за гэта рашэнне прагаласавала не менш як тры чвэрці ад поўнага складу Сената, а таксама не менш як дзве трэці ад поўнага складу Палаты прадстаўнікоў.

Непрыняцце Сенатам і Палатай прадстаўнікоў рашэння аб зняцці Прэзідэнта з пасады на працягу месяца з дня выстаўлення абвінавачання азначае адхіленне абвінавачання. Прапанова аб зняцці Прэзідэнта з пасады не можа ініцыіравацца ў перыяд разгляду ў адпаведнасці з Канстытуцыяй пытання аб датэрміновым спыненні паўнамоцтваў парламента.

У выпадку зняцця Прэзідэнта ў сувязі з учыненнем злачынства справа па сутнасці абвінавачання разглядаецца Вярхоўным Судом.

Артыкул 89. У выпадку вакансіі пасады Прэзідэнта або немагчымасці выканання ім сваіх абавязкаў яго паўнамоцтвы да прынясення Прысягі нававыбраным Прэзідэнтам пераходзяць да Прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь.

ГЛАВА 4.

ПАРЛАМЕНТ — НАЦЫЯНАЛЬНЫ СХОД

Артыкул 90. Парламент -- Нацыянальны сход з'яўляецца прадстаўнічым і заканадаўчым органам Рэспублікі Беларусь.

Парламент складаецца з дзвюх палат -- Палаты прадстаўнікоў і Сената.

Артыкул 91. Склад Палаты прадстаўнікоў -- 110 дэпутатаў. Выбранне дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў ажыццяўляецца ў адпаведнасці з законам на аснове ўсеагульнага, роўнага, свабоднага, прамога выбарчага права пры тайным галасаванні.

Сенат з'яўляецца палатай тэрытарыяльнага прадстаўніцтва. У Сенат уваходзяць па дзевяць сенатараў ад кожнай вобласці і горада Мінска. Па шэсць сенатараў ад кожнай вобласці і горада Мінска выбіраюцца тайным галасаваннем на пасяджэннях дэпутатаў мясцовых Саветаў дэпутатаў базавага ўзроўню кожнай вобласці і горада Мінска. Адна трэць сенатараў назначаецца Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь. Асобы, якія раней займалі пасаду Прэзідэнта, з'яўляюцца сенатарамі пажыццёва, калі яны не адмовяцца ад гэтага.

Выбары новага складу палат парламента назначаюцца не пазней як за чатыры месяцы і праводзяцца не пазней як за 30 дзён да скančэння паўнамоцтваў палат дзеючага склікання парламента.

Нечарговыя выбары палат парламента праводзяцца на працягу трох месяцаў з дня датэрміновага спынення паўнамоцтваў палат парламента.

Артыкул 92. Депутатам Палаты прадстаўнікоў можа быць грамадзянін Рэспублікі Беларусь, які дасягнуў 21 года.

Сенатарам можа быць грамадзянін Рэспублікі Беларусь, які дасягнуў 30 гадоў і пражыў на тэрыторыі адпаведнай вобласці, горада Мінска не менш як пяць гадоў.

Дэпутаты Палаты прадстаўнікоў ажыццяўляюць свае паўнамоцтвы ў парламенце на прафесійнай аснове, калі іншае не прадугледжана Канстытуцыяй. Дэпутат Палаты прадстаўнікоў можа быць адначасова членам Урада.

Адна і тая ж асоба не можа адначасова з'яўляцца членам дзвюх палат парламента. Дэпутат Палаты прадстаўнікоў не можа быць дэпутатам мясцовага Савета дэпутатаў. Сенатар не можа быць адначасова членам Урада. Не дапускаецца сумяшчэнне абавязкаў дэпутата Палаты прадстаўнікоў, сенатара з адначасовым заняццем пасады Прэзідэнта або суддзі.

Артыкул 93. Тэрмін паўнамоцтваў парламента -- чатыры гады. Паўнамоцтвы парламента могуць быць прадоўжаны на падставе закона толькі ў выпадку вайны.

Першая пасля выбараў сесія палат парламента склікаецца Прэзідэнтам і пачынае сваю работу не пазней як праз 30 дзён пасля выбараў. Адлік трыццацідзённага тэрміну для склікання і пачатку работы першай сесіі Палаты прадстаўнікоў ажыццяўляецца з дня другога туру галасавання па выбарах яе новага складу. Калі другі тур галасавання па выбарах у Палату прадстаўнікоў не праводзіцца, адлік трыццацідзённага тэрміну ажыццяўляецца з дня правядзення першага туру агульных выбараў у Рэспубліцы Беларусь. Адлік трыццацідзённага тэрміну для склікання і пачатку работы першай сесіі Сената ажыццяўляецца з дня першага пасяджэння дэпутатаў мясцовых Саветаў дэпутатаў базавага ўзроўню па выбарах сенатараў ад вобласці або горада Мінска.

У выпадку і ў парадку, прадугледжаных Канстытуцыяй, паўнамоцтвы Палаты прадстаўнікоў або Сената могуць быць спынены датэрмінова. Са спыненнем паўнамоцтваў Палаты прадстаўнікоў або Сената па рашэнню Прэзідэнта могуць быць таксама спынены паўнамоцтвы адпаведна Сената або Палаты прадстаўнікоў.

Артыкул 94. Паўнамоцтвы Палаты прадстаўнікоў могуць быць датэрмінова спынены пры адмове ў даверы Ураду, выказванні вотуму недаверу Ураду або двухразовай адмове ў дачы згоды на назначэнне Прэм'ер-міністра.

Паўнамоцтвы Палаты прадстаўнікоў або Сената могуць быць таксама датэрмінова спынены на падставе заключэння Канстытуцыйнага Суда ў выпадку сістэматычнага або грубага парушэння палатамі парламента Канстытуцыі.

Рашэнні па гэтых пытаннях прымае Прэзідэнт пасля афіцыйных кансультацый са старшынямі палат.

Палаты не могуць быць распушчаны ў перыяд надзвычайнага або ваеннага становішча, у апошнія шэсць месяцаў паўнамоцтваў Прэзідэнта, у перыяд вырашэння палатамі пытання аб датэрміновым вызваленні або зняцці Прэзідэнта з пасады.

Не дапускаецца роспуск палат на працягу года з дня іх першых пасяджэнняў.

Артыкул 95. Палаты збіраюцца на дзве чарговыя сесіі ў год.

Першая сесія адкрываецца 2 кастрычніка; яе працягласць не можа быць больш як восемдзесят дзён.

Другая сесія адкрываецца 2 красавіка; яе працягласць не можа быць больш як дзевяноста дзён.

Калі 2 кастрычніка або 2 красавіка прыпадаюць на нерабочы дзень, то сесія адкрываецца ў першы наступны за ім рабочы дзень.

Палата прадстаўнікоў, Сенат у выпадку асаблівай неабходнасці склікаюцца на нечарговую сесію па патрабаванню Прэзідэнта або большасці не менш як дзве трэці ад поўнага складу кожнай з палат па вызначаным парадку дня.

Нечарговыя сесіі адкрываюцца і закрываюцца ўказамі Прэзідэнта.

Артыкул 96. Палата прадстаўнікоў выбірае са свайго складу Старшыню Палаты прадстаўнікоў і яго намесніка.

Сенат выбірае са свайго складу Старшыню Сената і яго намесніка.

Старшыні Палаты прадстаўнікоў і Сената, іх намеснікі вядуць пасяджэнні і кіруюць унутраным распарадкам палат.

Палата прадстаўнікоў і Сенат са свайго складу выбіраюць пастаянныя камісіі і іншыя органы для вядзення законапраектнай работы, папярэдняга разгляду і падрыхтоўкі пытанняў, якія адносяцца да ведання палат.

Артыкул 97. Палата прадстаўнікоў:

1) разглядае па прапанове Прэзідэнта або па ініцыятыве не менш як 150 тысяч грамадзян Рэспублікі Беларусь, якія валодаюць выбарчым правам, праекты законаў аб унясенні змяненняў і дапаўненняў у Канстытуцыю, аб тлумачэнні Канстытуцыі;

2) разглядае праекты законаў, у тым ліку аб зацвярджэнні асноўных напрамкаў унутранай і знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь; ваеннай дактрыны; ратыфікацыі і дэнансацыі міжнародных дагавораў; аб асноўным змесце і прынцыпах ажыццяўлення правоў, свабод і абавязкаў грамадзян; аб грамадзянстве, статусе іншаземцаў і асоб без грамадзянства; аб правах нацыянальных меншасцей; аб зацвярджэнні рэспубліканскага бюджэту і справаздачы аб яго выкананні; устанаўленні рэспубліканскіх падаткаў і збораў; аб прынцыпах ажыццяўлення адносін уласнасці; аб асновах сацыяльнай абароны; аб прынцыпах рэгулявання працы і занятасці; аб шлюбе, сям'і, дзяцінстве, мацярынстве, бацькоўстве, выхаванні, адукацыі, культуры і ахове здароўя; аб вызначэнні парадку вырашэння пытанняў адміністрацыйна-тэрытарыяльнага ўладкавання дзяржавы; аб мясцовым самакіраванні; аб судаўладкаванні, судаводстве і статусе суддзяў; аб крымінальнай адказнасці; аб амністыі; аб абвяшчэнні вайны і заключэнні міру; аб прававым рэжыме ваеннага і надзвычайнага становішча; аб устанаўленні дзяржаўных узнагарод; аб тлумачэнні законаў;

3) назначае выбары Прэзідэнта;

4) дае згоду Прэзідэнту на назначэнне Прэм'ер-міністра;

5) заслухоўвае даклад Прэм'ер-міністра аб праграме дзейнасці Урада і адабрае або адхіляе праграму; паўторнае адхіленне палатай праграмы азначае выказванне вотуму недаверу Ураду;

6) разглядае па ініцыятыве Прэм'ер-міністра пытанне аб даверы Ураду;

7) па ініцыятыве не менш як адной трэці ад поўнага складу Палаты прадстаўнікоў выказвае вотум недаверу Ураду; пытанне аб адказнасці Урада не можа быць пастаўлена на працягу года пасля адабрэння праграмы яго дзейнасці;

8) выстаўляе большасцю не менш як дзве трэці ад поўнага складу Палаты прадстаўнікоў абвінавачанне Прэзідэнту ва ўчыненні дзяржаўнай здрады або іншага цяжкага злачынства; на падставе адпаведнага рашэння Сената прымае большасцю не менш як дзве трэці ад поўнага складу рашэнне аб зняцці Прэзідэнта з пасады;

9) прымае адстаўку Прэзідэнта;

10) адмяняе распараджэнні Старшыні Палаты прадстаўнікоў.

(Працяг на 6-й стар.).

ПРАЕКТ

КАНСТЫТУЦЫЯ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

(СА ЗМЯНЕННЯМІ І ДАПАЎНЕННЯМІ)

**(Працяг.
Пачатак на 3-й—5-й стар.).**

Палата прадстаўнікоў можа прымаць рашэнні па іншых пытаннях, калі гэта прадугледжана Канстытуцыяй.

Артыкул 98. Сенат:

1) адабрае або адхіляе прынятыя Палатай прадстаўнікоў праекты законаў аб унясенні змяненняў і дапаўненняў у Канстытуцыю; аб тлумачэнні Канстытуцыі; праекты іншых законаў;

2) дае згоду на назначэнне Прэзідэнтам Старшыні і членаў Вярхоўнага Суда, Генеральнага пракурора, Старшыні і членаў Праўлення Нацыянальнага банка;

3) выбірае шэсць суддзяў Канстытуцыйнага Суда;

4) выбірае шэсць членаў Цэнтральнай камісіі Рэспублікі Беларусь па выбарах і правядзенню рэспубліканскіх рэферэндумаў;

5) адмяняе рашэнні мясцовых Саветаў дэпутатаў, якія не адпавядаюць заканадаўству; прымае рашэнне аб роспуску мясцовага Савета дэпутатаў і назначэнні новых выбараў у выпадку сістэматычнага або грубага парушэння ім патрабаванняў заканадаўства і ў іншых выпадках, прадугледжаных законам;

6) разглядае выстаўленае Палатай прадстаўнікоў абвінавачанне супраць Прэзідэнта ва ўчыненні дзяржаўнай здрады або іншага цяжкага злачынства, прымае рашэнне аб яго расследаванні. Пры наяўнасці падстаў не менш як трыма чвэрцямі галасоў ад поўнага складу прымае рашэнне аб зняцці Прэзідэнта з пасады;

7) разглядае ўказы Прэзідэнта аб увядзенні надзвычайнага становішча і не пазней як у трохдзённы тэрмін пасля іх унясення прымае адпаведнае рашэнне.

Сенат можа прымаць рашэнні па іншых пытаннях, калі гэта прадугледжана Канстытуцыяй.

Артыкул 99. Права заканадаўчай ініцыятывы належыць Прэзідэнту, дэпутатам Палаты прадстаўнікоў, Сенату, Ураду, а таксама грамадзянам, якія валодаюць выбарчым правам, у колькасці не менш як 50 тысяч чалавек і рэалізуецца ў Палаце прадстаўнікоў.

Законапраекты, вынікам прыняцця якіх можа быць скарачэнне дзяржаўных сродкаў, стварэнне або павелічэнне расходаў, могуць уносіцца ў Палату прадстаўнікоў толькі са згоды Прэзідэнта або па яго даручэнню — Урада.

Прэзідэнт або па яго даручэнню Урад маюць права ўносіць прапановы ў Палату прадстаўнікоў і Сенат аб абвяшчэнні разгляду праекта закона тэрміновым. Палата прадстаўнікоў і Сенат у гэтым выпадку павінны разгледзець дадзены праект на працягу дзесяці дзён з дня ўнясення на іх разгляд, калі іншае не прадугледжана Канстытуцыяй.

Па патрабаванню Прэзідэнта або, з яго згоды, Урада Палата прадстаўнікоў, Сенат на сваіх пасяджэннях прымаюць рашэнні, галасуючы ў цэлым за ўвесь унесены Прэзідэнтам або Урадам праект або яго частку, захаваўшы толькі тыя папраўкі, якія прапанаваны ці прыняты Прэзідэнтам або Урадам.

Артыкул 100. Любы законапраект, калі іншае не прадугледжана Канстытуцыяй, спачатку разглядаецца ў Палаце прадстаўнікоў, а потым у Сенаце.

Законапраект, за выключэннем выпадкаў, прадугледжаных Канстытуцыяй, становіцца законам пасля прыняцця Палатай прадстаўнікоў і адабрэння Сенатам большасцю ад поўнага складу кожнай палаты.

Прынятыя Палатай прадстаўнікоў законапраекты на працягу пяці дзён перадаюцца на разгляд у Сенат, дзе могуць разглядацца не больш як дваццаць дзён, калі іншае не прадугледжана Канстытуцыяй.

Закон лічыцца адобраным Сенатам, калі за яго прагаласавала большасць ад поўнага складу Сената, або калі на працягу дваццаці дзён, а пры абвяшчэнні законапраекта тэрміновым — дзесяці дзён з дня ўнясення ён не быў разгледжаны Сенатам. У выпадку адхілення законапраекта Сенатам палаты могуць стварыць пагаджальную камісію, якая фарміруецца на парытэтнай аснове, для пераадолення ўзніклых рознагалоссяў. Тэкст законапраекта, выпрацаваны пагаджальнай камісіяй, прадстаўляецца на адабрэнне абедзвюх палат.

Калі пагаджальнай камісіяй не прынята ўзгоднены тэкст законапраекта, Прэзідэнт або па яго даручэнню Урад могуць запатрабаваць, каб Палата прадстаўнікоў прыняла канчатковае рашэнне. Закон лічыцца прынятым Палатай прадстаўнікоў пры ўмове, што за яго прагаласавала не менш як тры пятых ад поўнага складу Палаты прадстаўнікоў, калі іншае не прадугледжана Канстытуцыя.

Закон, прыняты Палатай прадстаўнікоў і адобраны Сенатам, або прыняты Палатай прадстаўнікоў у парадку, прадугледжаным дадзеным Артыкулам, прадстаўляецца ў дзесяцідзённы тэрмін Прэзідэнту на подпіс. Калі Прэзідэнт згодны з тэкстам закона, ён яго падпісвае. Калі Прэзідэнт не вяртае які-небудзь закон на працягу двух тыдняў пасля таго, як ён быў яму прадстаўлены, ён лічыцца падпісаным. Закон не лічыцца падпісаным і не ўступае ў сілу, калі ён не мог быць вернуты ў парламент у сувязі з заканчэннем сесіі.

Пры нязгодзе з тэкстам закона Прэзідэнт вяртае яго са сваімі пярэчаннямі ў Палату прадстаўнікоў, якая павінна разгледзець закон з пярэчаннямі Прэзідэнта не пазней як праз трыццаць дзён. Калі закон будзе прыняты Палатай прадстаўнікоў большасцю не менш як дзве трэці галасоў ад поўнага складу, ён разам з пярэчаннямі Прэзідэнта ў пяцідзённы тэрмін накіроўваецца ў Сенат, які таксама павінен разгледзець яго паўторна не пазней як праз дваццаць дзён. Закон лічыцца прынятым, калі ён адобраны не менш як дзвюма трацямі галасоў ад поўнага складу Сената. Закон пасля пераадолення Палатай прадстаўнікоў і Сенатам пярэчанняў Прэзідэнта падпісваецца Прэзідэнтам у пяцідзённы тэрмін. Закон уступае ў сілу і ў тым выпадку, калі ён не будзе падпісаны Прэзідэнтам у гэты тэрмін.

У такім жа парадку палатамі разглядаюцца пярэчанні Прэзідэнта на асобныя палажэнні закона, якія вяртаюцца для паўторнага галасавання. У гэтым выпадку да вынясення адпаведнага рашэння Палатай прадстаўнікоў і Сенатам закон падпісваецца Прэзідэнтам і ўступае ў сілу, за выключэннем тых палажэнняў, адносна якіх маюцца пярэчанні Прэзідэнта.

Пярэчанні Прэзідэнта адносна змяненняў і дапаўненняў Канстытуцыі, тлумачэння Канстытуцыі, прыняцця праграмных законаў павінны быць паўторна абмеркаваны і прагаласаваны не менш як трыма чвэрцямі галасоў ад поўнага складу палат.

Артыкул 101. Палата прадстаўнікоў і Сенат законам, прынятым большасцю не менш як тры пятых галасоў ад поўнага складу палат, па прапанове Прэзідэнта могуць дэлегаваць яму заканадаўчыя паўнамоцтвы на выданне дэкрэтаў, якія маюць сілу закона. Гэты закон павінен вызначаць прадмет рэгулявання і тэрмін паўнамоцтваў Прэзідэнта на выданне дэкрэтаў.

Не допускаецца дэлегаванне паўнамоцтваў Прэзідэнту на выданне дэкрэтаў, якія прадугледжваюць змяненне і дапаўненне Канстытуцыі, яе тлумачэнне; змяненне і дапаўненне праграмных законаў; зацвярджэнне рэспубліканскага бюджэту і справаздачы аб яго выкананні; змяненне парадку выбараў Прэзідэнта. Закон аб дэлегаванні заканадаўчых паўнамоцтваў Прэзідэнту не можа дазваляць яму змяненне гэтага закона, а таксама прадастаўляць права прымаць нормы, якія маюць зваротную сілу.

З прычыны асаблівай неабходнасці і тэрміновасці Прэзідэнт па сваёй ініцыятыве або па прапанове Урада можа выдаваць часовыя дэкрэты, якія маюць сілу закона. Калі такія дэкрэты выдаюцца па прапанове Урада, яны змацоўваюцца подпісам Прэм'ер-міністра. Часовыя дэкрэты павінны быць прадстаўлены для наступнага разгляду Палатай прадстаўнікоў, а потым Сенатам. Гэтыя дэкрэты захоўваюць сілу, калі яны не адменены палатамі. Палаты могуць рэгуляваць законам адносіны, што ўзніклі на аснове дэкрэтаў, якія адменены.

Артыкул 102. Дэпутаты Палаты прадстаўнікоў і сенатары карыстаюцца недатыкальнасцю пры выказванні сваіх меркаванняў і ажыццяўленні сваіх паўнамоцтваў. Гэта не адносіцца да абвінавачвання іх у паклёпе і знявазе.

На працягу тэрміну сваіх паўнамоцтваў дэпутаты і сенатары могуць быць арыштаваны, іншым чынам пазбаўлены асабістай свабоды толькі з папярэдняй згоды адпаведнай палаты, за выключэннем учынення дзяржаўнай здрады або іншага цяжкага злачынства, а таксама затрымання на месцы ўчынення злачынства.

Крымінальная справа ў дачыненні да дэпутата або сенатара разглядаецца Вярхоўным Судом.

Артыкул 103. Пасяджэнні палат з'яўляюцца адкрытымі. Палаты, калі гэтага патрабуюць інтарэсы дзяржавы, могуць прыняць рашэнне аб правядзенні закрытага пасяджэння большасцю галасоў ад іх поўнага складу. У час пасяджэнняў, у тым ліку і закрытых, Прэзідэнт, яго прадстаўнікі, Прэм'ер-міністр і члены Урада могуць выступаць без чаргі тых, хто запісаўся для выступлення, столькі разоў, колькі яны гэтага запатрабуюць.

Адно пасяджэнне ў месяц рэзервуецца для пытанняў дэпутатаў і сенатараў і адказаў Урада.

Дэпутат Палаты прадстаўнікоў, сенатар мае права звярнуцца з запытам да Прэм'ер-міністра, членаў Урада, кіраўнікоў дзяржаўных органаў, што ўтвараюцца або выбіраюцца парламентам. Запыт павінен быць уключаны ў парадак дня палаты. Адказ на запыт належыць даць на працягу дваццаці сесійных дзён у парадку, устаноўленым палатай парламента.

Пасяджэнне палаты лічыцца правамоцным пры ўмове, што на ім прысутнічае не менш як дзве трэці дэпутатаў або сенатараў ад поўнага складу палаты.

Галасаванне ў Палаце прадстаўнікоў і Сенаце адкрытае і ажыццяўляецца асабіста дэпутатам, сенатарам шляхам падачы голасу "за" або "супраць". Тайнае галасаванне праводзіцца толькі пры вырашэнні кадравых пытанняў.

Артыкул 104. Рашэнні Палаты прадстаўнікоў прымаюцца ў форме законаў і пастаноў. Пастановы Палаты прадстаўнікоў прымаюцца па пытаннях распарадчага і кантрольнага характару. Рашэнні Сената прымаюцца ў форме пастаноў.

Рашэнні палат лічацца прынятымі пры ўмове, што за іх прагаласавала большасць ад поўнага складу палат, калі іншае не прадугледжана Канстытуцыяй.

Законы аб асноўных напрамках унутранай і знешняй палітыкі Рэспублікі Беларусь, аб ваеннай дактрыне Рэспублікі Беларусь з'яўляюцца праграмнымі і лічацца прынятымі пры ўмове, калі за іх прагаласавала не менш як тры пятыя ад поўнага складу палат.

Законы падлягаюць неадкладнаму апублікаванню пасля іх падпісання і ўступаюць у сілу праз дзесяць дзён пасля апублікавання, калі ў самім законе не ўстаноўлены іншы тэрмін. У такім жа парадку публікуюцца і ўступаюць у сілу дэкрэты Прэзідэнта.

Закон не мае зваротнай сілы, за выключэннем выпадкаў, калі ён змякчае або адмяняе адказнасць грамадзян.

Артыкул 105. Парадак дзейнасці Палаты прадстаўнікоў, Сената, іх органаў, дэпутатаў і сенатараў вызначаецца рэгламентамі палат, якія падпісваюцца старшынямі палат.

ГЛАВА 5.

УРАД — КАБІНЕТ МІНІСТРАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Артыкул 106. Выканаўчую ўладу ў Рэспубліцы Беларусь ажыццяўляе Урад — Кабінет Міністраў — цэнтральны орган дзяржаўнага кіравання.

Урад у сваёй дзейнасці падсправаздачны Прэзідэнту Рэспублікі Беларусь і адказны перад парламентам Рэспублікі Беларусь.

Урад складае свае паўнамоцтвы перад нававыбраным Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь.

Урад Рэспублікі Беларусь складаецца з Прэм'ер-міністра, яго намеснікаў і міністраў. У склад Урада могуць уваходзіць і кіраўнікі іншых цэнтральных органаў дзяржаўнага кіравання.

Прэм'ер-міністр Рэспублікі Беларусь назначаецца Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь са згоды Палаты прадстаўнікоў. Рашэнне па гэтаму пытанню прымаецца Палатай прадстаўнікоў не пазней як у двухтыднёвы тэрмін з дня ўнясення прапановы па кандыдатуры Прэм'ер-міністра. У выпадку двухразовага адхілення прадстаўленых кандыдатур Прэм'ер-міністра Палатай прадстаўнікоў Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь мае права назначыць выконваючага абавязкі Прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь, распусціць Палату прадстаўнікоў і назначыць новыя выбары.

Работай Урада кіруе Прэм'ер-міністр Рэспублікі Беларусь.

Прэм'ер-міністр Рэспублікі Беларусь:

1) ажыццяўляе непасрэднае кіраўніцтва дзейнасцю Урада і нясе персанальную адказнасць за яго работу;

2) падпісвае пастановы Урада;

3) у месячны тэрмін пасля свайго назначэння прадстаўляе парламенту даклад аб праграме Урада, а ў выпадку яе адхілення прадстаўляе паўторны даклад аб праграме Урада на працягу двух месяцаў;

4) інфармуе Прэзідэнта аб асноўных напрамках дзейнасці Урада і аб усіх яго найважнейшых рашэннях;

5) выконвае іншыя функцыі, звязаныя з арганізацыяй і дзейнасцю Урада.

Урад або любы член Урада маюць права заявіць Прэзідэнту аб сваёй адстаўцы, калі лічаць немагчымым далейшае ажыццяўленне ўскладзеных на іх абавязкаў. Урад заяўляе Прэзідэнту аб адстаўцы ў выпадку выказвання Палатай прадстаўнікоў вотуму недаверу Ураду.

Прэм'ер-міністр можа паставіць перад Палатай прадстаўнікоў пытанне аб даверы Ураду па прадстаўленай праграме або з канкрэтнай нагоды. Калі парламент у даверы адмаўляе, Прэзідэнт мае права ў дзесяцідзённы тэрмін прыняць рашэнне аб адстаўцы Урада або аб роспуску палат і назначэнні новых выбараў. Пры адхіленні адстаўкі Урада ён прадаўжае ажыццяўляць свае паўнамоцтвы.

Прэзідэнт мае права па ўласнай ініцыятыве прыняць рашэнне аб адстаўцы Урада і вызваліць ад пасады любога члена Урада.

У выпадку адстаўкі або складання паўнамоцтваў Урад Рэспублікі Беларусь па даручэнню Прэзідэнта прадаўжае ажыццяўляць свае паўнамоцтвы да сфарміравання новага Урада.

Артыкул 107. Урад Рэспублікі Беларусь:

кіруе сістэмай падпарадкаваных яму органаў дзяржаўнага кіравання і іншых органаў выканаўчай улады;

распрацоўвае асноўныя напрамкі ўнутранай і знешняй палітыкі і прымае меры па іх рэалізацыі;

распрацоўвае і прадстаўляе Прэзідэнту для ўнясення ў парламент праект рэспубліканскага бюджэту і справаздачу аб яго выкананні;

забяспечвае правядзенне адзінай эканамічнай, фінансавай, крэдытнай і грашовай палітыкі, дзяржаўнай палітыкі ў галіне навукі, культуры, адукацыі, аховы здароўя, экалогіі, сацыяльнага забеспячэння і аплаты працы;

прымае меры па забеспячэнню правоў і свабод грамадзян, абароне інтарэсаў дзяржавы, дзяржаўнай бяспецы і абараназдольнасці, ахове ўласнасці і грамадскага парадку, барацьбе са злачыннасцю;

выступае ад імя ўласніка ў дачыненні да маёмасці, якая з'яўляецца ўласнасцю Рэспублікі Беларусь, арганізуе кіраванне дзяржаўнай уласнасцю;

забяспечвае выкананне Канстытуцыі, законаў і дэкрэтаў, указаў і распараджэнняў Прэзідэнта;

адмяняе акты міністэрстваў і іншых цэнтральных органаў дзяржаўнага кіравання;

ажыццяўляе іншыя паўнамоцтвы, ускладзеныя на яго Канстытуцыяй, законамі і актамі Прэзідэнта.

Артыкул 108. Урад Рэспублікі Беларусь выдае пастановы, якія маюць абавязковую сілу на ўсёй тэрыторыі Рэспублікі Беларусь.

Прэм'ер-міністр выдае ў межах сваёй кампетэнцыі распараджэнні.

Кампетэнцыя, парадак арганізацыі і дзейнасці Урада вызначаюцца на аснове Канстытуцыі законам аб Кабінеце Міністраў Рэспублікі Беларусь.

ГЛАВА 6.

СУД

Артыкул 109. Судовая ўлада ў Рэспубліцы Беларусь належыць судам.

Сістэма судоў будуецца па прынцыпах тэрытарыяльнасці і спецыялізацыі.

Судаўладкаванне ў Рэспубліцы Беларусь вызначаецца законам.

Утварэнне надзвычайных судоў забараняецца.

Артыкул 110. Суддзі пры ажыццяўленні правасуддзя незалежныя і падпарадкоўваюцца толькі закону.

Якое-небудзь умяшанне ў дзейнасць суддзяў па выкананню правасуддзя недапушчальнае і цягне адказнасць па закону.

Артыкул 111. Суддзі не могуць ажыццяўляць прадпрымальніцкую дзейнасць, выконваць іншую аплачваемую работу, акрамя выкладчыцкай і навукова-даследчай.

(Заканчэнне на 7-й стар.).

ПРАЕКТ

КАНСТЫТУЦЫЯ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

(СА ЗМЯНЕННЯМІ І ДАПАЎНЕННЯМІ)

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й—6-й стар.).

Падставы для выбрання (назначэння) суддзяў на пасады і іх вызвалення прадугледжваюцца законам.

Артыкул 112. Суды ажыццяўляюць правасуддзе на аснове Канстытуцыі і прынятых у адпаведнасці з ёю іншых нарматыўных актаў.

Калі пры разглядзе канкрэтнай справы суд прыйдзе да вываду аб неадпаведнасці нарматыўнага акта Канстытуцыі, ён прымае рашэнне ў адпаведнасці з Канстытуцыяй і ставіць ва ўстаноўленым парадку пытанне аб прызнанні дадзенага нарматыўнага акта неканстытуцыйным.

Артыкул 113. Справы ў судах разглядаюцца калегіяльна, а ў прадугледжаных законам выпадках — аднаасобна суддзямі.

Артыкул 114. Разбор спраў ва ўсіх судах адкрыты.

Слуханне спраў у закрытым судовым пасяджэнні дапускаецца толькі ў выпадках, вызначаных законам, з выкананнем усіх правілаў судаводства.

Артыкул 115. Правасуддзе ажыццяўляецца на аснове спаборнасці і роўнасці бакоў у працэсе.

Бакі маюць права на абскарджанне рашэнняў, прыгавораў і іншых судовых пастаноў.

Артыкул 116. Кантроль за канстытуцыйнасцю нарматыўных актаў у дзяржаве ажыццяўляецца Канстытуцыйным Судом Рэспублікі Беларусь.

Канстытуцыйны Суд Рэспублікі Беларусь фарміруецца ў колькасці 12 суддзяў з высокакваліфікаваных спецыялістаў у галіне права, якія маюць вучоную ступень.

Старшыня і пяць суддзяў Канстытуцыйнага Суда назначаюцца Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь, шэсць суддзяў выбіраюцца Сенатам. Тэрмін паўнамоцтваў членаў Канстытуцыйнага Суда — 11 гадоў. Гранічны ўзрост членаў Канстытуцыйнага Суда — 75 гадоў.

Канстытуцыйны Суд па прапановах Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, Палаты прадстаўнікоў, Сената, Вярхоўнага Суда Рэспублікі Беларусь, Кабінета Міністраў Рэспублікі Беларусь дае заключэнні:

аб адпаведнасці законаў, дэкрэтаў, указаў Прэзідэнта, міжнародных дагаворных і іншых абавязацельстваў Рэспублікі Беларусь Канстытуцыі і міжнародна-прававым актам, ратыфікаваным Рэспублікай Беларусь;

аб адпаведнасці актаў міждзяржаўных утварэнняў, у якія ўваходзіць Рэспубліка Беларусь, указаў Прэзідэнта, заснаваных на законе, Канстытуцыі, міжнародна-прававым актам, ратыфікаваным Рэспублікай Беларусь, законам і дэкрэтам; аб адпаведнасці пастаноў Кабінета Міністраў, актаў Вярхоўнага Суда, Генеральнага пракурора Канстытуцыі, міжнародна-прававым актам, ратыфікаваным Рэспублікай Беларусь, законам, дэкрэтам і ўказам;

аб адпаведнасці актаў любога другога дзяржаўнага органа Канстытуцыі, міжнародна-прававым актам, ратыфікаваным Рэспублікай Беларусь, законам, дэкрэтам і ўказам.

Нарматыўныя акты або іх асобныя палажэнні, прызнаныя неканстытуцыйнымі, страчваюць сілу ў парадку, што вызначаецца законам.

У выпадках, прадугледжаных Канстытуцыяй, Канстытуцыйны Суд па прапанове Прэзідэнта дае заключэнне аб наяўнасці фактаў сістэматычнага або грубага парушэння палатамі парламента Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь.

Кампетэнцыя, арганізацыя і парадак дзейнасці Канстытуцыйнага Суда вызначаюцца законам.

РАЗДЗЕЛ V.

МЯСЦОВАЕ КІРАВАННЕ І САМАКІРАВАННЕ

Артыкул 117. Мясцовае кіраванне і самакіраванне ажыццяўляецца грамадзянамі праз мясцовыя Саветы дэпутатаў, выканаўчыя і распарадчыя органы, органы тэрытарыяльнага грамадскага самакіравання, мясцовыя рэферэндумы, сходы і іншыя формы прамога ўдзелу ў дзяржаўных і грамадскіх справах.

Артыкул 118. Мясцовыя Саветы дэпутатаў выбіраюцца грамадзянамі адпаведных адміністрацыйна-тэрытарыяльных адзінак тэрмінам на чатыры гады.

Артыкул 119. Мясцовыя Саветы дэпутатаў, выканаўчыя і распарадчыя органы ў межах кампетэнцыі вырашаюць пытанні мясцовага значэння зыходзячы з агульнадзяржаўных інтарэсаў і інтарэсаў насельніцтва, якое пражывае на адпаведнай тэрыторыі, выконваюць рашэнні вышэйстаячых дзяржаўных органаў.

Артыкул 120. Да выключнай кампетэнцыі мясцовых Саветаў дэпутатаў належаць:

зацвярджэнне праграм эканамічнага і сацыяльнага развіцця, мясцовых бюджэтаў і справаздач аб іх выкананні;

устанаўленне ў адпаведнасці з законам мясцовых падаткаў і збораў;

вызначэнне ў межах, устаноўленых законам, парадку кіравання і распараджэння камунальнай уласнасцю;

назначэнне мясцовых рэферэндумаў.

Артыкул 121. Мясцовыя Саветы дэпутатаў, выканаўчыя і распарадчыя органы на падставе дзеючага заканадаўства прымаюць рашэнні, якія маюць абавязковую сілу на адпаведнай тэрыторыі.

Артыкул 122. Рашэнні мясцовых Саветаў дэпутатаў, якія не адпавядаюць заканадаўству, адмяняюцца вышэйстаячымі прадстаўнічымі органамі.

Рашэнні мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў, якія не адпавядаюць заканадаўству, адмяняюцца адпаведнымі Саветамі дэпутатаў, вышэйстаячымі выканаўчымі і распарадчымі органамі, а таксама Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь.

Рашэнні мясцовых Саветаў дэпутатаў, выканаўчых і распарадчых органаў, якія абмяжоўваюць ці парушаюць правы, свабоды і законныя інтарэсы грамадзян, а таксама ў іншых прадугледжаных заканадаўствам выпадках могуць быць абскарджаны ў суд.

Артыкул 123. У выпадку сістэматычнага або грубага парушэння мясцовым Саветам дэпутатаў патрабаванняў заканадаўства ён можа быць распушчаны Сенатам. Іншыя падставы датэрміновага спынення паўнамоцтваў мясцовых Саветаў дэпутатаў вызначаюцца законам.

Артыкул 124. Кампетэнцыя, парадак стварэння і дзейнасці органаў мясцовага кіравання і самакіравання вызначаюцца законам.

РАЗДЗЕЛ VI.

ПРАКУРАТУРА. КАМІТЭТ ДЗЯРЖАЎНАГА КАНТРОЛЮ

ГЛАВА 7. ПРАКУРАТУРА

Артыкул 125. Нагляд за дакладным і аднастайным выкананнем законаў, дэкрэтаў і ўказаў міністэрствамі і іншымі падведамнымі Кабінету Міністраў органамі, мясцовымі прадстаўнічымі і выканаўчымі органамі, прадпрыемствамі, арганізацыямі і ўстановамі, грамадскімі аб'яднаннямі, службовымі асобамі і грамадзянамі ўскладаецца на Генеральнага пракурора Рэспублікі Беларусь і падначаленых яму пракурораў.

Пракуратура ажыццяўляе нагляд за выкананнем законаў пры расследаванні злачынстваў, адпаведнасцю закону судовых рашэнняў па грамадзянскіх, крымінальных справах і справах аб адміністрацыйных правапарушэннях, у выпадках, прадугледжаных законам, праводзіць папярэдне следства, падтрымлівае дзяржаўнае абвінавачанне ў судах.

Артыкул 126. Адзіную і цэнтралізаваную сістэму органаў пракуратуры ўзначальвае Генеральны пракурор, які назначаецца Прэзідэнтам са згоды Сената.

Ніжэйстаячыя пракуроры назначаюцца Генеральным пракурорам.

Артыкул 127. Генеральны пракурор і ніжэйстаячыя пракуроры незалежныя ў ажыццяўленні сваіх паўнамоцтваў і кіруюцца заканадаўствам. У сваёй дзейнасці Генеральны пракурор падсправаздачны Прэзідэнту.

Артыкул 128. Кампетэнцыя, арганізацыя і парадак дзейнасці органаў пракуратуры вызначаюцца законам.

ГЛАВА 8.

КАМІТЭТ ДЗЯРЖАЎНАГА КАНТРОЛЮ

Артыкул 129. Дзяржаўны кантроль за выкананнем рэспубліканскага бюджэту, выкарыстаннем дзяржаўнай уласнасці, выкананнем актаў Прэзідэнта, парламента, Урада і іншых дзяржаўных органаў, якія рэгулююць адносіны дзяржаўнай уласнасці, гаспадарчыя, фінансавыя і падатковыя адносіны, ажыццяўляе Камітэт дзяржаўнага кантролю.

Артыкул 130. Камітэт дзяржаўнага кантролю ўтвараецца Прэзідэнтам.

Старшыня Камітэта дзяржаўнага кантролю назначаецца Прэзідэнтам.

Артыкул 131. Кампетэнцыя, арганізацыя і парадак дзейнасці Камітэта дзяржаўнага кантролю вызначаюцца законам.

РАЗДЗЕЛ VII.

ФІНАНСАВА-КРЭДЫТНАЯ СІСТЭМА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Артыкул 132. Фінансава-крэдытная сістэма Рэспублікі Беларусь уключае бюджэтную сістэму, банкаўскую сістэму, а таксама фінансавыя сродкі пазабюджэтных фондаў, прадпрыемстваў, устаноў, арганізацый і грамадзян.

На тэрыторыі Рэспублікі Беларусь праводзіцца адзіная бюджэтна-фінансавая, падатковая, грашова-крэдытная, валютная палітыка.

Артыкул 133. Бюджэтная сістэма Рэспублікі Беларусь уключае рэспубліканскі і мясцовыя бюджэты.

Даходы бюджэту фарміруюцца за кошт падаткаў, якія вызначаюцца законам, іншых абавязковых плацяжоў, а таксама іншых паступленняў.

Агульнадзяржаўныя расходы ажыццяўляюцца за кошт рэспубліканскага бюджэту ў адпаведнасці з яго расходнай часткай.

У адпаведнасці з законам у Рэспубліцы Беларусь могуць ствараецца пазабюджэтныя фонды.

Артыкул 134. Парадак складання, зацвярджэння і выканання бюджэтаў і дзяржаўных пазабюджэтных фондаў вызначаецца законам.

Артыкул 135. Справаздача аб выкананні рэспубліканскага бюджэту прадстаўляецца на разгляд парламента не пазней пяці месяцаў з дня заканчэння справаздачнага фінансавага года.

Справаздачы аб выкананні мясцовых бюджэтаў падаюцца на разгляд адпаведных Саветаў дэпутатаў у вызначаны заканадаўствам тэрмін.

Справаздачы аб выкананні рэспубліканскага і мясцовых бюджэтаў публікуюцца.

Артыкул 136. Банкаўская сістэма Рэспублікі Беларусь складаецца з Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь і іншых банкаў. Нацыянальны банк рэгулюе крэдытныя адносіны, грашовае абарачэнне, вызначае парадак разлікаў і валодае выключным правам эмісіі грошай.

РАЗДЗЕЛ VIII.

ДЗЕЯННЕ КАНСТЫТУЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ І ПАРАДАК ЯЕ ЗМЯНЕННЯ

Артыкул 137. Канстытуцыя валодае найвышэйшай юрыдычнай сілай. Законы, дэкрэты, указы і іншыя акты дзяржаўных органаў выдаюцца на падставе і ў адпаведнасці з Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь.

У выпадку разыходжання закона, дэкрэта або ўказа з Канстытуцыяй дзейнічае Канстытуцыя.

У выпадку разыходжання дэкрэта або ўказа з законам закон мае вяршэнства толькі тады, калі паўнамоцтвы на выданне дэкрэта або ўказа былі прадастаўлены законам.

Артыкул 138. Пытанне аб змяненні і дапаўненні Канстытуцыі разглядаецца палатамі парламента па ініцыятыве Прэзідэнта або не менш як 150 тысяч грамадзян Рэспублікі Беларусь, якія валодаюць выбарчым правам.

Артыкул 139. Закон аб змяненні і дапаўненні Канстытуцыі можа быць прыняты пасля двух абмеркаванняў і адабрэнняў парламентам з прамежкам не менш трох месяцаў.

Змяненні і дапаўненні Канстытуцыі не праводзяцца ў перыяд надзвычайнага становішча, а таксама ў апошнія шэсць месяцаў паўнамоцтваў Палаты прадстаўнікоў.

Артыкул 140. Канстытуцыя, законы аб унясенні ў яе змяненняў і дапаўненняў, аб увядзенні ў дзеянне Канстытуцыі і ўказаных законаў, акты аб тлумачэнні Канстытуцыі лічацца прынятымі, калі за іх прагаласавала не менш як тры чвэрці ад поўнага складу кожнай з палат парламента.

Змяненні і дапаўненні Канстытуцыі могуць быць праведзены праз рэферэндум. Рашэнне аб змяненні і дапаўненні Канстытуцыі шляхам рэферэндуму лічыцца прынятым, калі за яго прагаласавала большасць грамадзян, унесеных у спісы для галасавання.

Раздзелы I, II, IV, VIII Канстытуцыі, калі яны прыняты шляхам рэферэндуму, не могуць быць перагледжаны парламентам.

РАЗДЗЕЛ IX.

ЗАКЛЮЧНЫЯ І ПЕРАХОДНЫЯ ПАЛАЖЭННІ

Артыкул 141. Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь 1994 года са змяненнямі і дапаўненнямі, прынятымі на рэспубліканскім рэферэндуме (гэтая Канстытуцыя), уступае ў сілу з дня яе апублікавання, за выключэннем яе асобных палажэнняў, якія ўступаюць у сілу ў тэрміны, устаноўленыя гэтай Канстытуцыяй. Адначасова спыняецца дзеянне Закона Рэспублікі Беларусь "Аб парадку ўступлення ў сілу Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь".

Артыкул 142. Законы, указы і іншыя акты, што дзейнічалі на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь да ўвядзення ў дзеянне гэтай Канстытуцыі, прымяняюцца ў частцы, якая не супярэчыць Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь.

Артыкул 143. У месячны тэрмін з дня ўступлення ў сілу гэтай Канстытуцыі Вярхоўны Савет Рэспублікі Беларусь і Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь фарміруюць Палату прадстаўнікоў з ліку дэпутатаў Вярхоўнага Савета, выбраных да дня прызначэння даты правядзення рэспубліканскага рэферэндуму 1996 года. Частка дэпутатаў Вярхоўнага Савета ўваходзіць у склад Сената. Адна трэць складу Сената назначаецца Прэзідэнтам у парадку, прадугледжаным Артыкулам 91 гэтай Канстытуцыі.

У гэтым выпадку дэпутаты Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь захоўваюць свае паўнамоцтвы. Тэрмін іх паўнамоцтваў адпаведна як дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў і сенатару вылічваецца з дня ўступлення ў сілу гэтай Канстытуцыі.

Калі ў названы тэрмін склад Палаты прадстаўнікоў і Сената не будзе сфарміраваны з прычыны рознагалоссяў паміж Прэзідэнтам і Вярхоўным Саветам, Прэзідэнт у адпаведнасці з пунктамі 2 і 3 Артыкула 84 гэтай Канстытуцыі распускае Вярхоўны Савет і прызначае ў месячны тэрмін выбары ў парламент.

Артыкул 144. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь, выбраны ў адпаведнасці з Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь 1994 года, з дня ўступлення ў сілу гэтай Канстытуцыі ажыццяўляе прадугледжаныя ёю паўнамоцтвы. Тэрмін паўнамоцтваў Прэзідэнта вылічваецца з дня ўступлення ў сілу гэтай Канстытуцыі.

Артыкул 145. Кабінет Міністраў Рэспублікі Беларусь з дня ўступлення ў сілу гэтай Канстытуцыі набывае ўстаноўленыя ёю правы і абавязкі.

Артыкул 146. Прэзідэнт, парламент, Урад на працягу двух месяцаў з дня ўступлення ў сілу гэтай Канстытуцыі ўтвараюць і фарміруюць названыя ў ёй органы ў парадку, устаноўленым гэтай Канстытуцыяй.

"ДАЖЫНКІ-96"

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

Сюды з'ехаліся з усёй рэспублікі хлебаробы, якія дабіліся высокіх паказчыкаў на ўборцы, пераможцы рэспубліканскага спаборніцтва і фальклорныя ансамблі, самадзейныя калектывы, прафесіянальныя спевакі.

Пабываў на Століншчыне і Прэзідэнт Аляксандр Лукашэнка, які ўручыў пераможцам жніва ключы ад 12 аўтамашын "Жыгулі", а прадстаўнікі міністэрстваў, ведамстваў, прадпрыемстваў і фірм паднеслі каштоўныя падарункі людзям, якія забяспечылі нармальныя ўмовы работы для камбайнераў.

Столін -- адзін з найпрыгажэйшых гарадоў Беларусі. Забудовы цэнтра пазбаўлены той хрушчоўскай прымітыўнасці, якая так псуе нашы старажытныя гарады і мястэчкі. Народная культура Палесся надзвычай цэльная і багатая, а гэта наклала свой адбітак на афармленне цэнтра горада. Разнастайныя вышыўкі, тканыя вырабы, развешаныя ўздоўж тратуараў, стваралі святочны настрой у людзей. Відавочна, пад уражаннем усяго гэтага Прэзідэнт сказаў, што "вытокі тут народа беларускага".

Столін -- невялікі гарадок і, вядома ж, усяго, што сюды навезлі, "пераварыць" не змог. Для такой колькасці прадукцыі трэба, каб горад быў удвая большы, да ўсяго яшчэ не будзем забываць пра пакупную здольнасць насельніцтва: яна сёння абмежаваная.

І рэакцыя людзей на ўсё гэта была далёка не адназначная. Моладзь адносіцца спакойна і прыхільна, ёй падабаюцца такія мерапрыемствы, а вось пенсіянеры ўспрынялі насцярожана... "А для каго гэта ўсё! Вочы бачаць, а што з гэтага!" -- гаварылі старыя, пазіраючы на прылаўкі.

НА ЗДЫМКАХ: "Дажынкі-96" у Століне. Прэзідэнт А. ЛУКАШЭНКА ўзнагароджвае пераможцаў жніва; апошні сноп (на 1-й стар.); на вуліцах горада шумела свята; адзін з пераможцаў спаборніцтва камбайнер калгаса "Прагрэс" Столінскага раёна Віталь МЕЛЬНІКАЎ узнагароджаны аўтамабілем "Жыгулі".

Фота Рамана КАБЯКА.

ПРАЦАВАЦЬ КАНСТРУКТЫЎНА І ПРАДУКЦЫЙНА

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

І гэта было б больш правільна, чым, не запытаўшыся, як людзі адносяцца да палітыкі, якую праводзіць Прэзідэнт, прапаноўваць ім галасаваць за падаўжэнне тэрміну яго прэзідэнцтва -- на гэты раз да сямі гадоў.

Канешне, пытанні Вярхоўнага Савета павінны выносіцца на рэферэндум без парушэння заканадаўства.

Што датычыцца даты правядзення рэферэндуму, то гэта, як вядома, прэрагатыва Вярхоўнага Савета, а не Прэзідэнта. І я не ведаю, чаму ён гэтую функцыю бярэ на сябе ды яшчэ абвінавачвае дэпутатаў у стварэнні неабгрунтаваных умоў саперніцтва галін улады наконт самой улады ў дзяржаве.

Дарэчы, пры абмеркаванні іншых пытанняў (апроч Канстытуцыі), якія ўносяцца Прэзідэнтам на рэферэндум, некаторымі дэпутатамі ўносілася прапанова, што іх можна было б вырашыць на сесіі без рэферэндуму, бо некаторыя з іх, як кажуць, ясныя як белы дзень. Ну, напрыклад, навошта пытацца ў людзей, ці выступяць яны за свабодную, без абмежаванняў куплю і продаж зямлі, калі і так ясна, што кожны разумны чалавек адкажа "не"?

Я думаю, калі мы ўжо сапраўды хочам параіцца з народам наконт Канстытуцыі, дык давайце гэты тыдзень папрацуем, прызначым дату рэферэндуму, вырашым наконт пытанняў, якія будуць выносіцца на рэферэндум, і раз'едземся на два тыдні па сваіх акругах, пагаворым са сваімі выбаршчыкамі, дапаможам ім разабрацца ў сапраўдных мэтах рэферэндуму. Я яшчэ раз паўтару: дапаможам разабрацца з тым, што можа стацца з грамадствам, калі на чале яго стане чалавек з неабмежаванай уладай, ды яшчэ такі, не дай Бог, у якога самога неабмежаваны апетыт да ўлады.

Думаю, што праект новай Канстытуцыі трэба было б абмеркаваць на сесіях мясцовых уладаў, у калектывах, дзе на сходах маглі б выступіць прадстаўнікі не толькі створаных для гэтага прэзідэнцкіх лектарскіх груп, але і лектары з альтэрнатыўнымі думкамі. Магчыма, трэба правесці і парламенцкія слуханні па тых зменах у Канстытуцыі, якія прапануюцца Прэзідэнтам, ці па іншых пытаннях, якія будуць выносіцца на рэферэндум.

Я думаю, што кіраўнікі прэзідэнцкіх сродкаў інфармацыі на гэты раз таксама дадуць магчымасць выказаць свае думкі не толькі тым, хто падтрымлівае ва ўсім Прэзідэнта (напрыклад, тым, хто, нават не чытаўшы новай Канстытуцыі, ужо ставіць свой подпіс пад зваротам да людзей і выступае за змяненні ў Канстытуцыі, хоць яшчэ іх і не бачыў). Ну вось цяпер гэтыя змяненні ўжо надрукаваны.

І я думаю, што нават у абмежаваных у палітыцы людзей, калі яны пазнаёмяцца з прапануемымі Прэзідэнтам змяненнямі і дапаўненнямі, -- і ў тых не будзе ніякага сумнення, што прапануемая Прэзідэнтам Канстытуцыя, калі яна будзе прынята, установіць дыктатуру адной асобы з усімі адсюль вынікамі. Наогул, калі мы не хочам, каб і на гэты раз абалванілі народ, то трэба ісці і растлумачыць яму ўсё ад "а" да "я". І тады хай ён вырашае.

Другое, аб чым я хацеў бы сказаць, гэта тое, што нам і далей трэба працаваць канструктыўна і па магчымасці прадукцыйна.

Таму я прашу старшынь камісій больш уважліва падысці і паскорыць падрыхтоўку праектаў тых законаў, якія запланавана разгледзець на гэтай сесіі.

НЕЛЬГА ПУСКАЦЬ НАСУСТРАЧ ДВА ЦЯГНІКІ ПА АДНОЙ ЛІНІІ

(Заканчэнне. Пачатак на 2-й стар.).

Зрабіць гэта, аб чым сведчыць парламенцкая практыка многіх краін свету, можна шляхам афіцыйнага тлумачэння Вярхоўным Саветам тых нормаў Канстытуцыі, што неадназначна разумеюцца. Так, Канстытуцыйны суд яшчэ ў лютым 1996 года ўнёс у Вярхоўны Савет прапанову аб тлумачэнні пункта і артыкула 100 Канстытуцыі, які ў агульных словах гаворыць аб мерах, прымаемых Прэзідэнтам па абароне суверэнітэту, нацыянальнай бяспекі і тэрытарыяльнай цэласнасці Рэспублікі Беларусь, забеспячэнню палітычнай і эканамічнай стабільнасці, захаванню правоў і свабод грамадзян. Гэты пункт у сувязі з недакладнасцю яго фармулёўкі выклікае сёння шматлікія спрэчкі сярод прадстаўнікоў розных галін улады.

І, нарэшце, давайце не будзем хітраваць. Кожнаму чалавеку з цвярозым розумам зразумела, што спробы рэвізаваць дзеючую Канстытуцыю накіраваны перш за ўсё на ўзмацненне выканаўчай улады за кошт аслаблення астатніх галін улады, што само па сабе неправамерна. Гэта небяспечныя спробы. непрадказальныя іх наступствы. Гістарычны вопыт з драматычнай паслядоўнасцю пацвярджае непаўнацэннасць неабмежаванай улады, незалежна ад высокіх мэтаў яе ўстанаўлення. Такая ўлада ніколі не прыносіла дабра людзям... Мы павінны ісці не да дыктатуры, а да цвёрдай законнасці, устойлівага правапарадку.

Акрамя таго, нельга канстытуцыйную законнасць шукаць на шляхах канфрантацыі: пускаць насустрач адзін аднаму два цягнікі па адной лініі (адзін цягнік -- гэта заканадаўчая ўлада, другі цягнік -- гэта выканаўчая ўлада). Давайце думаць пра вынікі.

Ёсць нямала і іншых довадаў у абарону дзеючай Канстытуцыі, прыводзіць якія не дазваляюць рамкі газетнага артыкула. У заключэнне не магу не падзяліцца з чытачамі сваёй трывогай з нагоды глыбокага крызісу, які паразіў сёння практычна ўсе сферы жыцця нашага грамадства. У такіх умовах замах на Асноўны Закон, па майму глыбокаму перакананню, можа выклікаць сур'ёзны канстытуцыйны крызіс і яшчэ больш ускладніць цяперашнюю абстаноўку ў рэспубліцы. Таму ўвядзенне мараторыя на Канстытуцыю хоць бы на два-тры бліжэйшыя гады пайшло б толькі на карысць маладой беларускай дзяржаве.

Падзеі, якія адбываюцца ў апошні час у рэспубліцы, прымушаюць сур'ёзна задумацца над пытаннем: ці адбудзецца Беларусь як дэмакратычная прававая дзяржава?

Рэдактар
Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:
Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства "Радзіма").

НАШ АДРАС:
220005, Мінск, праспект Ф. Скарыны, 44.

Тэлефоны: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Газета набрана і зверстана ў камп'ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты "Вечерний Минск".
Адрукавана ў друкарні "Беларускі Дом друку". (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).
Тыраж 3 000 экз. Індэкс 63854. Зак. 964.
Падпісана да друку 16. 9. 1996 г. у 12.00.
Рэгістрацыйнае пасведчанне N 81.